UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 13
SAMBATA 23 Martie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Profesorul Nae Ionescu

de MIRCEA ELIADE

Pentru toţi elevii lui, pentru toţi aceţi care l-au cunoscut şi l-au iubit, moartea lui Nae Ionescu este un lucru care nu poate fi realizat. De aproape 20 de ani, promoţiile de tineri studenţi identificau în Nae Ionescu, în „profesorul" lor, însăşi Viaţa. Rareori a lăsat Dumnezeu pe pământ un om mai viu; căci fiinţa lui întreagă, simţirea lui, gândirea lui, crescuseră toate la un loc, desăvârşindu-se, sub semnul Vieţii. Asta nu înseamnă, fireşte, că Nae Ionescu accepta primatul biologicului sau se lăsa furat de ereziile vitaliste. Cei cari i-au urmărit cursurile sale universitare, i-au ascultat conferinţele sau i-au cetit cu atenţie articolele — ştiu cât de riguroasă îi era dialectica şi cât de sever, în tehnicitatea lui, limbajul. Nimeni n'a urît mai mult ca el confuzia, aproximaţia, pathosul retoric, mistagogiile de tot felul şi gnozele degradate. Viaţa, care, în conştiinţa elevilor săi, se identifica cu Nae Ionescu — nu însemna frenezie, căci a fi viu în ordine spirituală e cu totul altceva decât a îngădui primatul formelor vieţii organice.

Nae Ionescu era viu în totalitatea fiinţei sale; şi deaceia gândirea sa funcţiona în conformitate cu propriile sale legi, fără a se lăsa ameţită de rodul altor experienţe extra-raţionale. Că legile proprii ale gândirii nu erau, la Nae Ionescu, terorizate sau mutilate de acele sărmane resturi de pozitivism sau psihologism, la modă încă pe timpul când luase el cunoştinţă de vocaţia sa filozofică, — este încă o dovadă a autenticităţii acestei vocaţii.

Este într'adevăr foarte greu de acceptat moartea acestui om, care ne învăţase să recunoaştem biruinţa vieţii chiar în faptul năpraznic al morţii. Imi dau bine seama, fireşte, că moartea pare o desprindere de viaţă numai pentru cei care rămân: căci pentru cel care se duce, moartea inseamnă o nouă naştere, prima etapă a reintegrării spiritului în condiţia lui primordială, glorioasă. Chiar trupul recapătă, prin moarte, o nouă, mai mare, demnitate; căci reintră în circuitul cosmic, eliberat de forma provizorie în care se zbătuse. Dar toate lucrurile acestea, pe care le ştim, nu ne pot mângâia, pe niciunul din toţi cei care rămânem. Viaţa nouă, miraculoasă, pe care o începe un om prin propria sa moarte — rămâne pentru cei vii o taină de nepătruns. Şi în această taină stă, întreagă, durerea acelora care-şi dau seama că se află încă în viaţă după plecarea lui Nae Ionescu. Căci, în asemenea imprejurări, nimeni nu mai poate judeca impersonal. Nimeni nu poate avea tăria să judece moartea unui om din punctul de vedere al celui care pleacă. Şi toţi cei care l-am cunoscut şi iubit pe Nae Ionescu, toţi cei care ne obişnuisem să-l identificăm cu însăşi Viaţa — izbutim să înţelegem, astăzi, că moarteă lui este totuşi o nouă, deşi înmărmuritoare, biruinţă a Vieţii; că trebuie să judecăm în termeni impersonali, dându-ne seama că desăvârşirea unui om se împlineşte de obiceiu într'un chip tragic, copleşind în durere pe ceilalţi, din jurul lui.

Nae Ionescu n'a voit să-şi clădească un sistem filozofic şi nici n'a pretins vreodată, că are un asemenea sistem. Pentru el, orice sistem filozofic perfect închis, definitiv, era semnul supremei opriri pe loc; sau, cu neuitatele lui cuvinte dela curs, „orice sistem filozofic este piatra de mormânt a gânditorului". Pe un asemenea om, viaţa nu-l mai poate învăţa nimic — şi nici Dumnezeu nu-i mai poate revela nimic. Şi cei mai mare bun al vieţii, după el, era capacitatea de a învăţa; capacitatea, adică, de a suferi şi de a rodi. Invăţând el insuşi, până în ultimul ceas al vieţii sale, n'a obosit să înveţe pe alţii; învăţându-i, mai ales, singurul lucru important în orice îndeletnicire filozofică: metoda şi pasiunea de a filozofa. Nae Ionescu a restaurat tradiţia imperială a învăţăturii filozofice, care inseamnă gândirea riguroasă a problemelor proprii, iar nu gândirea pe cărţile altora. De aici nepăsarea lui faţă de cartea de filozofie, dispreţul lui faţă de „filozoful tipărit". Marile schimbări ale omenirii, revoluţiile spirituale care au transformat lumea de trei mii de ani incoace, toate au fost împlinite prin cuvântul viu. Intotdeauna într'o mare criză a istoriei universale, lumea a urmat pe cel care a vorbit şi a învăţat pe oameni cum să gândească asupra propriilor lor probleme. Buddha, Socrate, profeţii, Sfântul Pavel, Mahomed — toţi aceştia au vorbit omului faţă către faţă; chiar textele care au rămas dela ei sunt discursuri sau fragmente dictate în inspiraţiile lor suprafireşti.

Faptul că Nae Ionescu a fost profesorul universitar cel mai iubit şi cu cei mai mulţi elevi, se datoreşte tocmai acestui amănunt: ca el a invaţat pe tineri cum să gândească — şi i-a incurajat sa-şi gandească problemele lor personale. „Problemele personale" sunt, de cele mai multe ori, foarte simple — şi cam totdeauna aceleaşi: iubirea, moartea, mancarea. Numai când omul renunţă de a fi el insuşi, începe sa se deosibească de ceilalţi. Numai problemele care nu sunt personale, devin din ce în ce mai numeroase, cu cât inaintăm în viaţă. Nae Ionescu a debutat in cariera sa universitară cu o lecţie celebră: Iubirea ca act de cunoaştere. Problema aceasta — impreună cu problema mântuirii — a rămas în centrul preocupărilor sale filozofice până în timpul din urmă. Tragedia omului, dela păcatul lui Adam încoace, Nae Ionescu o găsea întreagă în acest episod: incapacitatea omului de a iubi în chip absolut, incapacitate care se soldează cu neputinţa lui de a cunoaşte în chip absolut. Deaceia sfinţii sunt singurii care se pot apropia de Dumnezeu şi-l pot cunoaşte, pentrucă numai dragostea sfinţilor se apropie de o dragoste absolută — fără ca, totuşi, s'o poată vreodată atinge.

Valoarea pe care o acorda Nae Ionescu vieţii se datora în primul rând capacităţii de iubire pe care o păstrează oricare viaţă. Niciodată nu poţi despera de un om care rămâne viu din punct de vedere spiritual. Numai omul a cărui inimă se impietreşte, şi a cărui viaţă se opreşte pe loc — este un om, spiritualiceşte vorbind, pierdut. Nicio experienţă şi nicio greşală nu e decisivă, atâta timp cât viaţa spirituală nu e împietrită. Sterilitatea este semnul morţii, şi sterilitatea este un păcat impotriva iubirii. Pe Nae Ionescu nu-l înspăimânta moartea fizică, adică trecerea omului intr'o altă condiţie cosmică. Moartea aceasta, pentru el, era o desăvârşire, căci insemna o apropiere a omului de Dumnezeu. Cumplită era, însă, pentru el moartea în viaţă, „oprirea pe loc", împietrirea inimei; păcatul impotriva iubirii, adică cel mai mare păcat impotriva Vieţii.

(urmare în pag. 8-a)

CIUCURENCU „Figurină" Colecţia Em. Ottulescu

Gândire fără suferinţă

de CONSTANTIN NOICA

Acum câţiva ani ,un tânăr francez exclama: „La pensée bourgeoise, pensée sans douleur"!... Nu mai ştiu exact cine-l revoltase, dar aproape oricine putea să-l revolte. Căci la fiecare pas întâlneşti oameni cari pot face, fără suferinţă, un program de reformă socială şi politică, se pot gândi, fără suferinţă ,la origina lumii şi la sfârşitul ei, după cum pot creia cadre teoretice pentru propria lor vieaţă, tot fără suferinţă. Sau cu singura suferinţă gramaticală şi lexicală de-a trebui să rostească lucrurile într'o formă onorabilă.

Sunt destul de mulţi astăzi, mai ales tineri ,dela noi sau din alte părţi decât Franţa, cei cari să creadă că tineretul francez contemporan stă sub acest păcat al gândirii fără de suferinţă. Nu numai că spiritul societăţii franceze, al acestei societăţi mai de vreme cumineţite de istorie decât altele, pare multora burghez; dar uşurinţa cu totul excepţională prin care o gândire îşi atinge expresia, în limba franceză, ca şi îndrumarea ei către forme retorice (şcoala franceză păstrează încă o „clasă de retorică"; şi nu e retorica termenul final într'o cultură care şi-a atins maturitatea, la un popor aflat la o încheiere de ciclu?) toate favorizează impresiunea, cu privire la tineretul în chestiune, că rosteşte prea uşor şi construeşte prea liber.

Dar e, poate, o simplă impresiune. Ştim bine că ea e confirmată în unele cazuri, după cum ştim că în alte cazuri tineretul acela stă prea mult sub prestigiul celor de altă vârstă, într'o ţară unde, poate din pricina denatalităţii dar şi — în aparenţă paradoxal — din cauza vitalităţii celor bătrâni, aceşia sunt deosebit de activi. Socotim însă că a extinde această judecată asupra întregului tineret francez e un act de nedreptate, isvorînd probabil din voluptatea de-a ponegri, puţin, poporul şi cultura faţă de cari aproape toate celelalte popoare şi culturi europene au resimţit un complex de inferioritate.

Ceea ce, mai ales, ne face să privim ca nedreaptă calificarea tineretului francez drept unul a cărui gândire e lipsită de suferinţă, este prezenţa în sânul său a unor grupuri, unde problemele puse nu purtau de fel pecetia conformismului. Dimpotrivă ,prin felul cum se puneau, ca şi prin conţinutul lor, problemele acelea aveau un caracter dramatic, căruia întâmplările europene din ultimul timp i-au adăogat un accent de suferinţă. Este vorba de grupul acela de reviste, l'Ordre Nouveau, Esprit, Plans, Réactions, *apărute în jurul lui 1930 şi trădând, în ciuda diversităţii lor ,o frământare cu adevărat dureroasă.*

Dintre ele, l'Ordre Nouveau *şi mai ales* Esprit, *aduceau atitudinea aceasta curioasă — dar în fond, poate, singura vrednică de-un autentic cărturar tânăr — de a fi în acelaşi timp împotriva formelor vechi de vieaţă spirituală, a societăţii franceze şi-a celor înrudite ei, ca şi împotriva formelor noui de vieaţă spirituală, propuse şi în parte înfăptuite în alte state. Nici capitalismul şi ordinea democratică, nici comunismul şi rânduelile sale, cu atât mai puţin fascismul, în felul în care se realizează aiurea, nu ispitea gândirea acestor tineri cărturari francezi. Ei îşi inchegau doctrina în jurul unui anumit „personalism", în care primatul spiritualului şi înţelesul creştin al acestui primat aveau un cuvânt hotărîtor de spus.*

Dar isbitor şi cu adevărat dramatic, era mai puţin întemeierea pozitivă pe care-o dădeau doctrinei lor, cât incercarea preliminară de-a o defini prin împotrivire cu doctrinele existente. Iar în această privinţă răfuiala, cu stările de lucruri existente în Franţa insăşi, era atât de polemic şi hotărît

(Urmare în pag. ultimă)

Pentru a-l cunoaşte pe Leopardi

de ALEXANDRU MARCU

Concepută numai în epoca emoţionantelor *Idile* — ca aceea intitulată *Lunei, Seara zilei de sărbătoare,* sau *Visul* — prin care Poetul descoperea din ce în ce mai sinceră în tragica sfâşiere a forţelor sale fizice puterea miraculoasă de a-şi însenina lăuntric ochii închişi prin iluminări tot mai radioase; şi poate realizată prin transpunere în cuvinte abia în 1829, zece ani mai târziu după acea concepţie ideală, deci odată cu celelalte idile — ca *Liniştea după furtună,* sau *Sâmbăta satului* — meditaţia intitulată *Pasărea solitară (Il passero solitario)* mărturiseşte în lumea creaţiilor leopardiene aceeaş tendinţă: de a pune la contribuţie experienţa literară a Poetului, ca şi experienţa-i sufletească, de trăire personală, în scopul de a găsi o nouă expresie lirică, prin care să-şi deplângă singularizarea în viaţă, izolarea nevoită, fatală, prematur regretată şi conştientă.

Intru aceasta, Poetul foloseşte în poezia *Pasărea solitară* un motiv bine cunoscut în Lirica anterioară a tuturor literaturilor: se compară pe sine cu cea mai romantică dintre zburătoarele lumii într'aripate, cu *il passero solitario,* cu acel minuscul *turdus aganeus* adică, pe care naturaliştii şi dicţionarele îl recunosc într'o mică pasăre albastră, deprinsă a fugi de tovărăşia tuturor celorlalte semene, bucuroasă de singurătatea ei, pe care şi-o ascunde, cântând totuş, în spărturile stâncilor şi pe culmea turnurilor căzute în ruină.

Ideia acestei comparaţii nu era deloc nouă. Comentatorii lui Leopardi au identificat aceeaş temă de cel puţin câteva ori, în cele mai variate momente ale Poeziei lumii: într'un *Psalm* de exemplu („factus sum sicut passer solitarius in tecto"); într'o poezie a lui Petrarca („Passer mai solitario in alcun tetto Non fu quant'io"), ba până şi într'un fragment din poema lui Pulci *(Morgante),* sau în Benvenuto Cellini, în timpul Renaşterii, dacă nu într'un *strambotto* al lui Panfilo Sasso (Fr. Flora).

Simple conincidenţe tematice, sau izvoare direct folosite, atari precedente rămân, fireşte, tot atâtea puncte de reper, menite să confirme perpetuarea „motivului" în Lirica modernă. Sigur este că acest „motiv" îşi trăeşte prin Giacomo Leopardi, notează acelaş comentator, momentul culminant al vastei sale cariere.

Primăvara da afară (prezentată în cadru de idilă, în care impresionează firescul versului, mai simplu aici adesea decât naivitatea unei bucolice populare); panica sărbătoare a reîntorcerii primăverii pe pământ, căreia nu i se sustrage decât ea, pasărea solitară şi el, poetul, este cadrul firesc în care ni se prezintă plastic ideia morală a poeziei: neparticiparea, din incapacitate sufletească, la tinereţe, în anii care-i sunt hărăziţi, la suferinţa constatării acestei incapacităţi adăogându-se presimţirea şi mai chinuitoare a unor apropiate regrete.

Traducerea acestei poezii a lui Leopardi, a doua din noul ciclu de prezentări leopardiene pe care le încerc, făcute în lumina înţelegerii proprii a rostului traducerilor din Lirica străină, este astfel făcută, încât să-i mijlocească oricăruia dintre noi posibilitatea de-a cunoaşte poezia lui Leopardi direct, spre a se pătrunde de-a-dreptul de frumuseţile pe care le cuprinde. Intr'un cuvânt, oricare dintre noi poate citi poezia în original, urmărind versiunea care-o însoţeşte, ca un simplu şi binevenit intermediar. Oricare dintre noi poate încerca deci emoţia estetică, pe care i-o trezeşte sau nu poezia aceasta.

In ajutorul îndeplinirii rolului de mai sus, versiunea care urmează este însoţită de textul original şi de un comentariu al unor anumite aluzii, precum şi de oarecare observaţii de natură estetică, pe care le oferă în linii generale, comentatorul în prealabil arătat.

IL PASSERO SOLITARIO

D'in su la vetta della torre antica,
Passero solitario, alla campagna
Cantando vai finchè non more il giorno;
Ed erra l'armonia per questa valle.
Primavera dintorno
Brilla nell'aria, e per li campi esulta,
Si ch'a mirarla intenerisce il core.
Odi greggi belar, muggire armenti;
Gli altri augelli contenti, a gara insieme
Per lo libero ciel fan mille giri,
Pur festeggiando il loro tempo migliore:
Tu pensoso in disparte il tutto miri;
Non compagni, non voli,
Non ti cal d'allegria, schivi gli spassi;

(Urmare în pag. 8-a)

Selma Lagerlöf

A doua zi după ce primise consacrarea premiului Nobel — la drept vorbind, mai mult o recunoaştere omagială a meritelor unei scriitoare de mult consacrată prin imensa popularitate şi admiraţia unanimă a publicului cititor de pretutindeni — se spune că primul gând, tradus numai decât în faptă, al scriitoarei suedeze Selma Lagerlöf a fost să răscumpere casa bătrânească împreună cu domeniul strămoşesc din Vermland-ul natal, Morbacka [1]). Şi e caracteristic faptul că numele acesta figurează pe coperta unei cărţi de amintiri, pentrucă cele mai preţioase, acelea care ne întovărăşesc până la moarte, mângâindu-ne cu blânda lor aderare, sunt amintirile vârstei şi locurilor magice ale copilăriei

Toţi marii scriitori au avut intuiţia excepţionalei valori a celor dintâi amintiri şi cărţile lor cele mai frumoase le-au scris sub înrâurirea prestigiului incomparabil pe care-l înfăţişa priveliştea virginală a lumii asupra căreia s'au deschis uimiţi ochii lor, în aurora vieţii, şi ale cărei resfrângeri feerice a lăsat urme neşterse în sensibilitatea atât de receptivă a vârstei copilăriei. (Nu spunea Kipling, scriitorul ale cărui opere au fermecat copilăria şi căruntetea milioanelor de cititori, aceste cuvinte de adânc înţeles: „Daţi-mi cei şase ani dela inceputul vieţii oricui şi vă prezic un mare scriitor; restul e fără insemnătate"?). Aşa sunt „Cărţile junglei", de Kipling şi „Le grand Meaines" de Alain-Fournier sau „Amintirile" lui Creangă şi „Medelenii" lui Ionel Teodoreanu şi tot astfel „Legenda lui Gösta Berling" de Selma Lagerlöf. Caracteristic şi comun acestor cărţi este nespusa uşurinţă a lunecării pe deasupra realităţilor cotidiane, a irumperii într'o lume străbătută şi transfigurată de poezie, în care, închipuire şi realitate se impletesc în cea mai firească convieţuire.

Amintirile Selmei Lagerlöf, din care lipseşc indiscreţiile autobiografice, ne dau în schimb măsura uimitoarei precocităţi şi a predispoziţiei înăscute a scriitoarei, de a exprima fără să-i trădeze taina, lumea fantastică a legendelor şi superstiţiilor locale, lăsându-ne să întrevedem cât era de intimă şi totală participarea ei la atmosfera lor miraculoasă.

Ele nu sunt, propriu vorbind, nici memorii, adică ceeace înţelegem obişnuit prin acest cuvânt: o înşirare cronologică a etapelor drumului străbătut în viaţă, ci episoade răslete în care retrăesc, cu o minunată frăgezime peisagii şi scene familiare din copilărie şi tinereţe, laolaltă cu fragmente de un interes mai special, asupra începuturilor şi primelor succese în cariera de scriitoare. Care au fost aceste succese? Sunt aproape toate titlurile cărţilor apărute după „Legenda lui Gösta Berling", dar mai ales „Legende despre Cristos", „Ierusalimul din Dalecarlia" şi „Ierusalimul din Ţara Sfântă" şi fermecătoarea „Călătorie a lui Nils Holgersson", una din cele mai populare cărţi în Scandinavia, cărţi în care fantasticul legendar şi poezia trecutului dau şi mai mult preţ unor pagini de adevărată măreţie epică.

Zilele trecute, ziarele au publicat ştirea morţii celebrei scriitoare suedeze, în atmosfera tragicelor evenimente care au zguduit recent Nordul european. E una din cele mai dureroase pierderi din câte au încercat, în ultima vreme, literatura europeană. Rămâne totuşi, mângâietor, gândul că Selma Lagerlöf a avut răgazul să-şi trăiască destinul ei, să spună tot ce avea de spus, într'un fel care-i va face de neuitat amintirea.

MIHAI NICULESCU

1) *Morbacka,* (Ed. Stock, Paris, 1927).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRONICA LITERARĂ

Ladmiss Andreescu: In țara cerului,

nuvele, Colecția „Universul literar"

Dimitrie Danciu: Solitudini, „ed. Lanuri"

Cu „In țara cerului", de Ladmiss Andreescu, colecția „Universul literar" tipărește al treilea volum de nuvele, într'un răstimp de un an. Când colecția și-a început activitatea, publicând „De dincolo de râu", nuvelele *ardelenești* ale d-lui Victor Papilian, ea a manifestat un program din care se vedea că voește să servască mai curând *literatura*, de cât publicul. Publicul nu cerea nuvele, iar „colecția" oferea, de la primul pas, nuvele, ceeace însemna că își propune să schimbe gustul acestuia, făcându-i educația literară. Evident deocamdată nu se poate vorbi de consecințele unui program întocmit altfel decât după cerințele modei. Revista „Universul literar", în preocupările sale editoriale, stăruie în ideia că nuvela trebue *reabilitată*. Doveditor pentru interesul cu care privește această problemă a „spețelor" din scara întinsă a epicului, este împrejurarea că însuși directorul revistei, d. Victor Popescu, și-a făcut debutul ca nuvelist, cu „Biserica Neagră", iar a doua carte a sa, pe care o anunțăm că se află sub tipar la editura „Cartea Românească", tot o culegere de nuvele este. Am expus altădată argumentele estetice, pentru care socotim că acest *model* narativ trebue să „trăiască". Ar „muri" odată cu el și o anume *poezie* a întâmplărilor semnificative, și s'ar pierde exercițiul scriitoricesc, atât de necesar, al concentrării.

O „nuvelă" conține mai multă *poezie* decât un roman, vrem să spunem că dintr'o nuvelă *bună* nu poate lipsi poezia, pe câtă vreme un roman poate fi numit bun și fără „poezie".

Refuzul publicului se îndreaptă în acest caz împotriva poeziei, greșeală ce trebue corectată de cei ce se îndeletnicesc cu îndrumările literare.

In chip normal, lui Ladmiss Adreescu i s'ar cuveni să fie, „lansat" ca scriitor, prin volumul său „In țara cerului", dacă astăzi ar „lansa" și nuvelele. Ar trebui adică să se îndrepte atenția satisfăcător asupra numelui ce vrea să și-l pue în circulație, prin calități de prozator.

Firește, alături de merite nu trecem cu vederea și lucruri din proza tânărului, la care trebue să renunțe. Le indicăm pe acestea întâiu, spre a limpezi terenul unei prezentări pozitive, fără șovăeli. Ladmiss Andreescu trebue să se desvețe să mai practice pseudo-imagismul liric, în epică. Să nu mai spue: „...se reazimă de speteaza scaunului și de *temeliile* gândului" (p. 9) sau: „Toudy Tessier l-a salutat... cu copilăria Sudului pe chip..." (p. 82); sau: „Se spală *rural* într'un ciubăr... (p. 89) însfârșit: „Cu zâmbet de cer și sufletul floare albă" (p. 114). Fără a intra în mecanismul acestui fel de exprimare, ne mulțumim a-l declara *facil*, și deci la îndemâna oricui... utilizarea lui mascând, cu multă siguranță, lipsa de talent. Ladmiss Andreescu cunoaște însă în mod serios tehnica exprimării personale și interesante, cum dovedim cu multe și ingenioase împerecheri figurative, roduri ale gândirii plăsmuitoare. Iată plasticizat *drumul* unui avion în sbor: „...între cenușiul lutului de jos și cestulalt cenușiu, albastru, al adâncului de sus..." (p. 8). Pentru ofițerii de aviație, cărora nu le e destul să-și spue că sunt „camarazi de arme", Ladmiss găsește natural, formula: „...camarazi de arme și aripi" (p. 12). Tot norocoasă ni se pare și determinarea: „Numai o clipă, numai o *suficientă* clipă" (p. 15). Intr'adevăr, trebue o acrobație frumoasă ca să spui „o suficientă clipă". Alteori găsește simplitatea necesară spre a zugrăvi acțiuni grave, cum e aceia a unui avion în salt: „Cel mai frumos din cabrajele ce s'au făcut și se vor face. Să năucească și pe poeți. Frumos ca 'n povești. Cu orice risc". (p. 20). Și alte figurări caracteristice „...în vâltoarea eroismelor" (p. 43); „...în definitiv, de ce atâta păcătoasă jale" (p. 86). „...o adâncă brazdă în crucea ochilor" (p. 117); „Și, Domnule, dece Sanda... păstrează uluitor, o schimonosită decență?" (p. 174); „...îndemn la drumeție sufletească" (p. 191) etc... Ladmiss Andreescu știe așa dar să condenseze gândirea, stilistic, în forme verbale originale, și, ceea ce e mai greu, chiar ironia o dozează corect, la timp oportun.

Pe studentul francez, devenit luptător pe frontul românesc, autorul spune: „Dacă-i lipsește conitreaul, îl înlocuește mulțumit cu o sticlă de țuică românească, și... exotică. Se extaziază în fața clondirului carpatin, ca un poet decadent din țara lui..." (p. 8).

N'a sosit și la București, de la Paris, decadentismul? Și când au văzut că trece voga decadentă, nu s'au îndreptat poeții spre clondirul carpatin și alte autohtonisme avantajoase? La ironia „clondirului carpatin" am putea medita mai durabil.

Generalizând, Ladmiss Andreescu stăpânește puteri de exprimare felurite și ceea ce constituie aportul său, în momentul actual al pregătirilor tinerești, este introducerea limbajului popular, alături de cel cult. Autorul îndrăznește să *transcrie*, graiul omului de pe stradă, care, se știe, vorbește altfel decât literar, — și ca atare mărturisește alte mentalități decât cele supuse convenințelor intelectuale. Obiecția că, în meșteșugul scrisului, transcrierea exprimării din popor, este operație la îndemâna oricui, cade lesne, deoarece transcripția implică neapărat intuiția momentului sufletesc, altminteri ea neprezentând valoare literară. Tânărul autor tocmai cu această intuiție este înzestrat. Nuvela primă intitulată „In țara cerului", cea mai întinsă, 108 pagini, din 223 ale cărți (în total 6 bucăți) — și care justifică și titlul volumului, narează un episod din războiul trecut, locul și personagiile fiind ale unei unități de aviație. Dacă, în linii generale, căpitanul Anta, erou aviator, care moare asvârlindu-se într'adins cu aparatul peste neamțul Freddy (plecat la începutul războiului în Germania și fost camarad de copilărie, ucigaș orud al pisicilor, cu pietre și obsesie de sălbăticie al ofițerului român) nu ni se pare tocmai bine luminat din pricina îngrămădirii de analize psihologizante, — în schimb, mecanicul escadrilei, Moș Stan Petrache și soldatul Bucurel Gheorghe sunt tipuri de a căror realizare felicităm pe autor.

Soldatul nu pricepe, în simplitatea lui, cum din felurite bucăți de fier, sosite pachet, se poate închega o mașină sburătoare. Mirarea îi întunecă și mai mult mintea necultivată. Mecanicul, care trebue să se slujească de soldat la închegarea „păsării", fiindcă așa e „orden", „și ordenu e literă de evanghelie acu 'n răsboiu", nu acceptă însă ca ajutorul lui să lucreze orbește, așezând piesele numai după indicații, și se simte dator, — prin profesia lui, să-i explice miracolul mecanic al miilor de angrenaje ce capătă viață, prin unitatea lor. Stan Petrache explică și Bucurel ascultă: „Aci e meșteșugul: viață din șuruburi, pistoane, celule mecanice, arcuri, rulmenți, o viață mai altfel decât viețile noastre: ascultătoare fără margini... — ...Și vezi tu, mă Bucurele tată? Asta ar fi cam așa: ce ai face tu fără cap? Și ce ar face capu lu Bucurel fără ciolane. Ia spune. Spune, dacă poți... Pricepi mă? ...Când s'a desprins cucu de cer, asta înseamnă că i s'a rupt ața așa, ca unui nasture care se desprinde de haină... Și atunci avionul pică mă... ca o picătură de apă. Și se sparge de pământ ca și picătura. Pricepi? — Păi dară... — Și mă frati-miu, cu fiecare pasăre care se culcă frântă ca să nu se mai scoale niciodată, să stinge și un suflet de om. Rar de tot când scapă.

Poate și două. Dar se rupe și o frântură din mine, dă colea, de sub buzunarul ista. Vezi tu? Înțelegi?... — De ce mă, de ce nu pricepi? Moș Stan s'a bătut mânios cu palma peste genunchiu și s'a înroșit la chip: — Ba pricep don 'maister, hotărăște cu totul nelămurit Bucurel. — Așaaa... Acu pune mâna!" (p. 27-28). Scenă cuceritoare prin omenescul ei elementar și direct.

Intuiția centrală a lui Andreescu este amărăciunea mecanicului Stan Petrache, care vedea avioanele închegate de el, prăbușite curând, la pământ, și odată cu ele și ființa piloților. Omul a fost surprins într'o stare adâncă de emotivitate. Aceeaș importanță *documentară* o are și sanitarul Gheorghe Neață, din schița „Zădărnichie", — admirabilă prin coniiziune, — care deasemeni nu pricepe cum cineva se poate sinucide din simplă *curiozitate* de a înregistra ceea ce simte în acele momente. Adusă la spital în agonie, o tânără candidată *utopiică* la sinucidere din curiozitate, cere cu ultimele lumini ale conștiinței, creion și hârtie să-și scrie „impresiile". Sanitarul nu pricepe aceste anomalii și refuză să împlinească cererea, până vine internul: „Zicea ca să scrie, nu știu cum să zic, un fel de *emprese* din „clipa cea mare" — găsi el cuvântul care-i păru ram umflat. Dar v'am spus, era beată criță, — o dădu pe limba lui". Medicul aduce hârtie și creion, tinerei care le cerea, în trezirile conștiinței. Ladmiss Andreescu fixează interesant momentul în care sanitarul privește pe muribundă, încercând să-și scrie „empresele", fiind ajutată de medic: „Domnul Neață privi cruciș la medic, dar pentru că hotărîrea gesturilor lui îi reteza orice vorbă în gât, se dădu deoparte: și cu regret și compătimire își scuipă părerea într'o chiuvetă: — numai dictor să nu mai fii; să faci pe gustu' mortăciunilor. Reflectă și se hotărî să stea supus, gata la ordine, ca un sanitar conștiincios ce se afla" (v. 113).

Netăgădui, *îndărătnicia* omului simplu, dar echilibrat, de a face „pe gustu' mortăciunilor", este o stare psihologică aflată și exprimată cu suficientă îndemânare scriitoricească.

Insfârșit, spre a lumina și alte aspecte ale posibilităților lui Andreescu despre care spunem că sunt diverse, de la analiza pretențioasă a „cazurilor", până la mentalitățile opace, dar robuste (în acestea excelează, pe cât ni se pare), ne vom mai opri la nuvela „Alb și negru".

De aci vom exemplifica, ceea ce se cheamă „descrierea naturii". Bucata țese o intrigă nițel cam cețoasă, până la urmă captivantă însă prin ineditul ei. Intr'o stațiune climaterică de munte, pe malul Oltului, se află instalat un ftizic, a cărui moarte este așteptată din zi în zi. Soția lui, Sanda, tânără, frumoasă, atrage misterios în jurul ei mulți admiratori, fiecare nădăjduind, că după săvârșirea bolnavului, o va moșteni ca soție sau ca amantă. Conștientă de desfășurarea inevitabilă a lucrurilor, în acest sens, Sanda pare că 'și propune să-și selecteze pe viitorii ei pretendenți. Surprinsă de un prim amant, în brațele unui al doilea, care fusese până acum platonic, femeia este ucisă.

Unitară, nuvela impresionează, deși finalul cade melodramatic.

In paginile ei, citim o admirabilă descriere a „naturii", după o tradiție la care nu se mai abat tinerii prozatori. In deosebi, subliniem aceste fraze: „Unde țăranul se îndârjește să se ridice semeț, valurile se înfurie și sapă, cu tot mai năprasnică ură, piatră golită de vegetație și clisă, rămasă singură și desnădăjduită în vântoasă, să înfrunte tăriile venite și din cer, dar mai apring din afund, în vâltori și spume. Mai la vale, între maluri de tot colțuroase și hameșe, apele se strâng grăbite pentru mai vitejesc asalt, în vuet înăbușit, strecurat șerpește printre văgăuni și răgălii, în inima munților. Dar, de la un loc, două stânci, ca două porți de ceruri, gâtuesc valea, închid, uriașe și apăsătoare, orice perspectivă de isbucnire, de descătușare apoi, gândului, ochilor, dornici de peisagii și de lumină. Doar adâncurile în încătușare mugesc înspumate și neputincioase" (v. 172). Ar mai fi să remarcăm „reușitele" lui Andreescu în înfățișarea „orgiilor", din aceeaș bucată, o ciudată retorică a beției și a eroticei, amintindu-ne proza unui scriitor trecut, admirat de mulți. „Orgia începea modest, la micul și fastuosul restaurant de pe bulevard, cu un director la chip asemenea nobililor ruși în refugiu.

Apoi, după ritual — căci era un adevărat ritual — nu ne lămuream niciodată cum, îmbujorați, destupam sticle de șampanie la cel mai monden cabaret din orașul acesta de ofițeri și burguri străvechi, de cețuri și pasiuni refulate, provincial și trist" (v. 176).

●

Pe Dimitrie Danciu, autorul plachetei de poeme „Solitudini", publicate în colecția „Lanuri", din Mediaș, l-am dori par'că mai curagios și mai încrezător în talentul său. Va veni, credem, curând și vremea unei selecții, între prea numeroșii autori de plachete, profitori ai unei inflații de metaforizare lirică. După ce criteriu se va isbuti alegerea, nu e cazul să discutăm, oricum socotim că emotivitatea va constitui unul din criterii. Dimitrie Danciu cucerește cu această însușire, pe cititorul celor 22 de poeme din ale sale „Solitudini". Lui Ion Moldoveanu, camaradul de preocupări, mort anul trecut și regretat sincer, poetul îi închină patru strofe, a căror lectură impresioanează:

Prietene, noi nu ne-am cunoscut,
Din apele poemei am băut;
Pe-acelas drum înalt ne-am întâlnit,
Când nu ți-a fost destinul împlinit.

Cu rouă ne-am cuminecat în zori
Și nu ne mai vedeam dintre ninsori;
Imprieteniți cu mieii și cu iezii,
Treceam, voioșii, prin țarinile-amiezii.

Și uneori cu tâmplele în mâini,
Ne tot priveam tristețea în fântâni;
La porți se scuturau duios castanii,
Atunci ai început să-ți numeri anii.

Dar într'o zi cu sumbru scăpătat,
Nu știu ce glas, din hău, ai ascultat,
Că te-ai urnit, în largul necuprins
Și steaua, tulburată ți s'a stins".

Dacă observații pe seama acestor versuri n'ar fi concludente, sub pretext că tema este „ocazională", alte poeme ne vor oferi în schimb o simțire curată, mărturie a dotației autorului. Sxemplu limpezimea acestor trei strofe:

S'apleacă alba creangă de salcâm,
Pe zâmbetul și pe tristețea mea;
Tăcută — ca o trecere de vânt,
Imi cade floarea peste ploape, grea.
Sub leneșe mulriri de basme lungi,
M'adoarme ruga apelor din munți
Și luna țese moale învelis
Pe țarini, peste vreri, pe arse frunți.
Pierdut în somnul meu adânc,
Să nu mă știe 'n lume nimenea,
Doar alba creangă 'ntinsă de salcâm
Să-mi fie 'n noapte candelă de nea.

Evident, tonul de elegie fără suflu major, nu isbutește a fixa definitiv numele lui Dimitrie Danciu, atenției împărțite azi peste un prea larg orizont liric. Dar avem impresia că dacă ar pune ternei pe înzestrarea sa și ar adânci-o, poetul și-ar deschide drum.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondența noastră

DESCOMPUNERE

In noaptea asta, materia se descompune
Și simt cum se desprind atomi răsleți;
Curg picături murdare... materia din mine,
E restul trist și negru al unei vieți.

Ce descompunere latentă! — flux grotesc;
Se'nprăștie materia... și plouă afară,
Ce toamnă și ce frig! mă văd că 'nebunesc
Intr'un oraș tăcut, cu pace solitară...

Ce descompunere latentă! — flux grotesc
Se'nprăștie materia... și plouă afară...

Interesantă ca exercițiu pe o temă bacoviană și ca asimilare a unei sensibilități descoperită prin lectură. Altminteri nu constitue un fapt poetic important.

ANII

Hai, anii, care vin să-i plângem
Ca două frunze veștejite,
Și viața goală să ne-o strângem
Pe la unghere tăinuite.

Hai, anii putrezi, grei ne-apasă
Să-i prăbușim și să-i lovim,
Vom sparge anii, ce ne pasă!
Iubito, doar o să murim.

Hai, anii care vin să-i plângem
Intr'o funebră melodie,
Răsleț trecutul să ne strângem
Eterna lumii nebunie.

Dimitrie Cobea

TRISTEȚE...

Plâng...
Dar plânsul meu
E un ecou
Ce se isbește 'n ziduri.
Ecou înmormântat,
In sufletul meu trist.
El pare-un lung șirag de lieduri
Cântate de arcușul fin,
Al unui Wagner, Chopin, Liszt.
E sufletul meu greu,
E sufletul meu trist.
Plâng...
Dar plânsul meu
E ne 'nțeles
Și nu-l ascultă nimeni.
Eu nu am glas
Să mă 'nțeleagă cerul.
Intruchipez și ura, și iubirea și misterul.
Exist în tot și sunt nimic,
Port crucea gândului macabru
Pe umeri grei de demiurg.
Simt creerii cum mi se scurg
Și cad în gol: pic, pic...
Plâng...
Dar plânsul meu,
E 'mprăștiat
In mii de glasuri triste...
Se pierde tot în nepătruns
Și-mi cade 'n suflet liniște.
Un sgomot tainic de morminte
Răsună surd; pe căi de gând
El a venit din neființă și n'are timp [nici loc.
Pe lungul drum în el s'a strâns,
Fâșii din negrul nenoroc,
Intreaga suferință
Ce-o simt; e groaznicul ecou
Al propiului meu plâns.
Plâng...
Dar plânsul meu
E-un plâns morbid și sec
Pe-o barcă rece simt că trec
Din zi în noapte:
Se las' amurgul.

L. Bălteanu

TRANSFIGURARE

Privesc un schelet,
și noaptea încet
se lasă
în casă.
Nimeni nu poate
smulge
s'alunge,
Tăcerea cu șoapte.
Grămada de case
începe să coase
Cu firul
șirul
ideilor mele
iar noapte,
și șoapte
grele...
Acelas!
cuvântul
și gândul
acelaș!
Și iarăși îmi spune...
aud cuvinte
șoptite
ce mic ești iar
suflet hoinar
Stăpâne!
Privesc un schelet...
și noaptea încet
m'a cuprins
și prins
în brațele-i reci.
iar noapte,
și șoapte,
seci...

Fănel Dumitrescu

POETUL

Și-a zămislit a lui căutări,
Din neagra-i mare de dureri,
Și le-a 'ndreptat apoi în unde,
Cu gândul lumea s'o innunde.

Iar vântul, craiu neastâmpărat,
A mării und'a sbuciumat,
Și i-a mânat tot rodul minții,
Spre țarina făgăduinții.

Dar se vor sparge val cu val,
Izbind neînduratul mal,
Sfioase cânturi, plămădite
Din zeci suspine înnădite.

Și s'ar întoarce storp cu strop,
In iureș de furios potop,
Și vor zdrobi 'n a lor urgie,
Speranțe, vis și poezie.

Eugen Căciulă
Chișinău

AMURG

Cernite rugăciuni amân în pragul zării
când plâng tăceri pe alei sihastre de platani
E un amurg pribeag în glodul ros de ani
chemat de naiul plumbului din depărtări.

Trec doruri amăgite prin galerii de ort
Aud acelaș „ce" funebru, rostit de pasul [sorții,
aud aceiaș oră, bătând în gama porții
Când ochiul mi s'adapă din gându-mi glas [de mort.

Trec rătăciri târzii prin toamnă prin amurg,
duini în spovedanii se strâng în cram de vânt
Și'n geamuri bat tristeți cu aripi de [mormânt
Când fâlfâiri străbune, trec umbra clipelor [prin burg.

CERNIRI AMAGITE

Pândeau cernirile — amăgite
In zarea vremi 'ncătușată
Povestea serii adăpată
Din ametist de svonuri rătăcite.

Năeri târzii veneau din zări înmărmurite
Sub pleoapa ceasului din burg
Pe drumul trocnit de — amurg
Venind, văzutu-s'au mirări de noapte [prigonite.
Un gând foind prin depărtările târzii
Le-a presărat pribeag în prag de minte
Când rugăciuni s'au stins pe uliți de [morminte
Tăcerea glas a detunat: Că nu mai vii
Te-au așteptat chemări de dor năuc
Ca plumbul unui râs de cuc
Noaptea pășea prin reverii

Simion Cerăceanu

INCEPUT DE GER STELAR...

Covor de fluturi morți țesutu-mi-au salcâmii
Miroasă-a iarnă-a frig și prohodează cânii
Pe cerul vânăt norii — goniți de șficiu de [vânturi
Se-întind lințolii triste pe stele și pământuri
Și luna — cap de aur — hieratic, ruginit
Astănă printre ceruri isvoru 'nțelenit
Și înghețat al căii de diamant și-azur
Apoi pe putregaiuri arunca-argintu-i pur...
Și trage pe canaturi de ceruri bătrânite
Porți de 'ntuneric grele — de vremuri făurite
Dour gându'-argonaut le ciocăne zadarnic
Cu degete subțiri și visului paharnic,
Nu poate să-i mai fie — pe drumuri zodiești
S'oprește să asculte cu simțuri uriașești
Cum ticăe 'n străfunduri de lumi și univers
Inima pământului prin cruguri reci în mers.

M. I. Cosma

TOAMNA...

S'a scuturat ultima frunză din copaci,
Și vântul toamnei reci, lovește nemilos,
Cerul e 'nchis în chei și descântat de vraci
Cu buruieni, cu fum, și măduvă de os...

O babă hâdă n băț — tablon din alte vremi,
Cu fusta ca o trenă, se ține de uluci,
Și fără ca să vrei, te face să te temi,
Când vezi că la tot pasul, ea face două cruci...

S'a scuturat ultima frunză din castani,
Și vântul toamnei reci, cu ploaia logodit,
Intr'un cupeu stricat, de-acum cincizeci de [ani,
Se plimbă toată ziua prin parcul pustiit!...

George Petrache

...Pe-o gură de rai...

de EMIL BOTTA

Peste noapte, în cer,
al îngerilor val
lovește mereu
cerescul chimval.

Cu freamătul tău
noaptea mea o frângi...
Pădure străveche
te sbuciumi și plângi!

Și suspini și te pierzi
ca un val printre valuri,
ca vântul minunat
ce adie pe maluri.

★

Pe ramurile tale o, arbore noptatec
văzui al veciilor porumbiel singuratec
ce drăgăstos gângurind, aștepta.
Și îngerii crini purtând,
vestitorii unei melodioase tragedii,
scuturau pe rând
în urne, aripile sidefii.
Prin strălucindul arhipelag
din stea în stea, se îndrepta spre lună,
cu toate pânzele întinse,
Melancolia, barca-mi nebună,
Și printre doruri plutea,
printre cereștile clare odoare
melancolica iubire a mea
ce-i rătăcitoare.

★

Vine spre mine cea fără de repaos
umbra cumplită
semeața persoană ce-și spune Soartă,
Soarta care nu iartă,
de îngropăciune un cânt psalmodiind.
O noapte a nopților, cea mai de sus
treaptă a veninoasei mele fantezii,
o noapte de gemete aduce Soarta.
Un înger herald a deschis poarta
prin care văzut-am darurile toate
în lumină lucind și'n puritate
ca mândrele-ți ziduri, Ierusalime cetate!
Prin bruma somnurilor mele
însăși raiul vedeam,
printre fulgeroasele stele
raiul aiurărilor mele.
Și fi putut ridica o hartă
a supra-naturei prin care mirarea, copilărește,
mă poartă.

Ah, nebunie nu mai cânta,
stelele's moarte și luna-i colea!
Ah, nebunie nu mai chiui
că amar, amar va fi!
Arzătorul rai mă apropie,
sunt în bătaia flacărilor lui,
a nemiloșilor șerpi ai focului,
pradă sunt vâlvătăii cerului.
Și raiul îmi spune: „Leagănul sunt
și argintul tău, floarea ta, o brândușă
sunt pentru tine!"
Ah, raiule dar de unde atât amar, atâta
cenușă?

★

Intristare care cuprinzi
mijlocelul florilor,
Intristare care așterni pe buzele
florilor, surorilor,
un ușor, mistuitor sărut
la petrecerea de apoi,
la balul în toi al anilor,
un sărut asemeni diafanilor
nouri argintii,
Amurgule care preschimbi
într'un monument de flacări
muntele cel vecinic, în jaruri!
Și pajiștei îi dai un chip legendar
și Nemaivăzutului îi răpești haina,
făcându-ne dragi moartea și seara
cea modestă și plină de haruri,
Intristare și Amurgire
evenimente ale sufletului meu,
ritmuri ale inimii mele,
păcate în aerul ce blând mă înconjoară,
Intristare și Amurgire
să încremenesc între voi
ca între două furii și vrea
asemeni apei fermecate între pământ și cer,
ce osândită-i de pronii
ca nicicând să nu sece.

✱

Acel palid August, s'a întors,
plecat era și s'a întors
Regele cu schiptrul de aur
ce dus a fost
August al nost dezolatul,
mult iubitul August s'a întors.
Îi ard stelele haina de-a lungul, de-a latul,
de ochiadele jalnicei luni fiind el săgetatul
(Incendiul pornit în ceruri, după orând,
sfârșește în agonie, în August luminatul,
suspinând...)
Mână arhaică a Mariei
din icoanele copilăriei,
desmiardă-mi fruntea ce focuri dogoare.
Fântâni de poveste, ape rătăcitoare
veniți-mi în jur
ca bocitoarele crăiese ale basmului
să vă dărui lacrima învierii mele
din pustiul „Nu-mi pasă",
a învierii dintr'o secetă decât moartea mai
dureroasă!

Ah, inimă îți jur
că tristețea cade ca o ploae din stelele reci,
că doar am văzut-o cum cădea
frumoasa tristețe în August,
ah, am văzut-o cum se culca
la picioarele mele,
cum curgea,
delicata, fluida, fugara tristețe...

✱

Sue, sue spre lună
un fantomatic demult și veștedul odată.
Ca un argint ce scris a fost să-mi scape,
imaginea ta, în tremurătoarele ape
căzu.

Oh, destul am jelit și destul
am întrebat steaua și vrăjitoarea lună am întrebat,
mută ești pentru mine imensitate,
călăuză vicleană ești, cu rele priviri în adîncimi plecate,
dușmancă ești!
Dar frumoasă ca nimeni alta.
Și-i mai de preț
ticăloșia ta somptuoasă oricărei fidelități sarbede.
Vai, umilitoarea stea care mă sărută pe mine
purpură n'are, nici aur, nici gloria,
gloria mândrelor stele regine.

✱

Se apropie depărtarea
cerul e sincer, transparent...
Citită, recitită poate să fie
misterioasa dimineață:
roua e un imn, aurora o elegie,
un țipăt lumina, ce te înghiață.
A totului carte stă deschisă.
Tremurător mă apelc, ,
natură orbitoare,
asupra fântânilor tale înțelepte,
asupra isvoarelor tale vorbitoare...
Nu citesc, nu, ci ascult
cufundat într'o pace
astfel de plină pace
că mâinile încep să-mi putrezească
și ele, în pace.
Nu înțeleg lucru mare,
dar ceeace aud
mult, mult îmi place.

✱

Vor să mă ducă în țara lor
fratele somn și visul, răul acela...
Nu mă lăsa în seama lor
că departe, departe-i țara umbrelor.

Sus, acolo, sub luna prietenoasă
e norul de argint pe care eu
l'am socotit a fi leagănul unei iubiri
arzătoare. De ce te miri?

Sus, acolo, stă și veghează
un înger. Cum îi arde armura!
Și brațu-i de foc lucește! Vezi
cum lucește! Dece nu crezi?

O, tu te-ai îndoit de toate
și fără teamă ai primit vizita,
fumul acela ce spuse: „Moartea sunt!
Vai, cum viața trecu!"
Dar nu era Moartea, nu era, nu.

✱

Claritate a nopții! Liră
pe care se întrec meșterii îngeri!

Florile toate se inspiră,
în ora de muzică,
ascultând, fredonând.
Claritate a nopții! Undă
tremurătoare ce mă poartă
către îngândurata stea
ce-i din al seninurilor patrimoniu
desprinsă: nebuna, steaua mea.
Claritate a nopții! Ideală
claritate, un vis ești, atâta, un vis.
Dacă 'nchid ochii te pierd,
printre negurile mele te pierd.

✱

Amar, amar se mai sbate
soarele meu în asfințit,
durerea e fără sfârșit
și fără sfârșit înserarea.

Mă va robi o despotică noapte
mai orbitoare
căreia voi spune: din paradis
ești, îngerul ești, cel trimis,
feciorelnică floare!

Ah, vă cunosc drumuri ale nopții,
pustii bătute de lună, am mers
prin himericul vostru univers,
fiecare piatră o cunosc.

Și al astrului freamăt îl știu,
mătăsosul freamăt al stelei
și stygianul fluviu al grelei,
al groaznicei morți, toate le știu.

Iubirea însă o caut mereu
în ceruri, în adieri,
printre stelele vecinice, printre dureri,
iubirea o caut mereu...

✱

Dă-mi freamătul, pădurea mea
când Eol cel aprig se desfată,
când băltărețul nebun
și frageda salcie alintată
se logodesc în cer.
Și risipa-ți de lacrime o cer
o, mângâioasă noapte înstelată,
și uitarea dă-mi-o, în palida zi
când, iubire, te va săruta
minunăția, moartea cea grea.
Și vântul a jale când s'o tângui,
duiosu-ți păr când l'o clătina,
ah, moarte nu mă ocoli,
arată-mi-te Stea!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

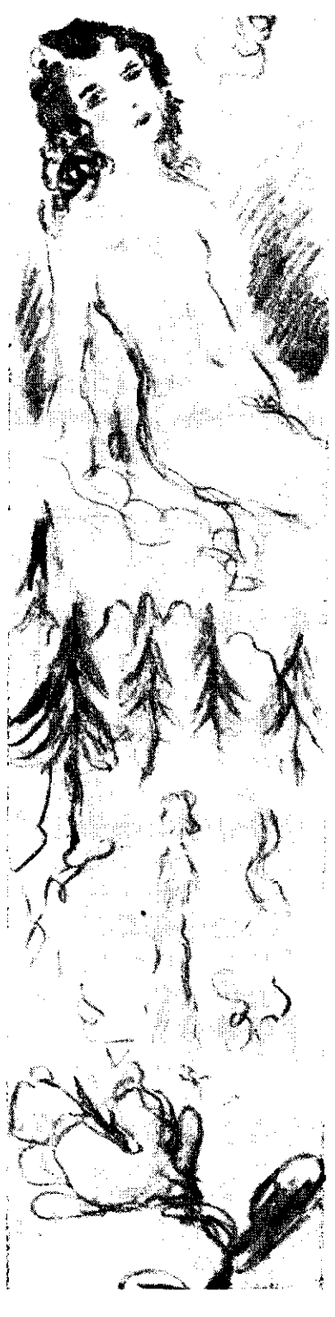

PORTRET

Vrej de umbră mugurind tu ești,
Țipăt greu, răpit din aprig cântec,
Din lumina ta cărnoasă crești
Ca un fum albastru din descântec.

Poate ți-ai luat din stele ochii
Și tăria coapselor din ars bazalt,
Ți-ai tăiat din cer de seară rochii,
Să 'nfloreşti, garoafă'n visul meu înalt.

Nu te văd; te'ncheg din amintire:
Dumnezeu clădind o lume într'o zi;
Te adun cu peana din închipuire,
Pentru marea bucurie de a fi.

RELIEF

Tremurătoare, suie umbra ta
Și'n soare își topește viața.
Pe umeri, negru, părul ți-o cădea,
Pierzând în mreaja-i moale, fața.

Dar cum îți văd aevea gura,
Și vorba ca pe-un cântec ți-o aud,
Îți frâng în două părți făptura:
Tu gând ascuns, tu pântec nud.

Vin ploi de sud, o stea s'anină
De pieptul meu și te visez;
Iar când te simt sub mine, violină,
La fruntea ta îngenunchiez.

Tu vie floare, mugurind abia,
La patru nopți: un foc de lună,
Făptura-ți lângă mine strălucea —
Mărgăritar pe-o buză de genuă.

INTERIOR

Iși sună'n mine toamna zurgălăii,
Pe înserate și pierdute drumuri.
Un soare stins răsare dintre fumuri,
Roșind cu aur umerii odăii.

Un bibelou descinde pe parchete
Și-l plouă rar, cu boabe mari, tăcerea,
S'a furișat un svon în toată încăperea:
Valsez zâmbind prin dulcile regrete.

Incremenind apoi, prea albă cretă,
Mi-aduc aminte iar de vechea tragedie,
Ce ar putea atât de simplu să nu fie —
Și scriu un vers. Tu treci ca o cometă.

INTERLUDIU

Te bănuesc frumoasa mea, crescând abia
In visul meu ciudat de fiecare seară,
Reci aurării sunând, cuvântul tău suia,
Spre drepții brazi, cu umbra lui ușoară.

Tu care ți-ai mutat în mine glasul
Și strigătul l-ai prefăcut în șoaptă.
Din verzi păduri pornește-ți pasul,
Spre țara mea de gând, de mult răscoaptă.

Mai fragede mișcări, nici firul ierbii,
Decât mlădia-ți coapsă, nu le are,
Mai limpezi ochi nu au nici cerbii
Gonind pe dealuri calme către mare.

Eu te-am făcut din humă și din cântec,
Tu ai crescut semeață peste mine,
Te-am plămădit din al cântării pântec,
Revarsă-ți umbra violetă peste mine!

SEARĂ ALPINĂ

Ce trist amurgu-acesta peste albe creste,
Venind din cer cu ploile de sud;
O goarnă sună'n văi și o aud,
Pierzându-se în timp, pe căi agreste.

Ce neguri albe fruntea ne-o încing,
Ca reci și fermecate clăi de pături,
Privind în tine și privind înlături,
Vezi norii stinși pe deal cum se preling.

Tăcu'n desișul tot sălbătăciunea udă
Și câini adulmecă doar pași de ieri,
Cu șaluri mari ne'nvăluie silvane seri,
Și inima se coace, tristă, ca o dudă.

Te strig mereu, dar nu-mi aud cuvântul,
(Ecoul ca un om s'a spânzurat de brazi!)
Doar dorul dragostei te ține să nu cazi,
S'aprinzi cu focul tău stelar pământul.

POSTLUDIU

Tu ai crescut în gândul meu, o stranie
floare,
Te-ai ridicat spre inimă pe scări de-azur,
Ai fost un golf de vis cu ape de răcoare,
Cu palmieri suind în cerul clar și pur.

Noi nu ne-am întâlnit; te plămădisem
Din piscul cel mai dur — un imn de preț,
Dar tot ce versul înălțase, năruisem,
Privind, cu chin, ciudatul tău dispreț.

Azi ești un fum. Pe țărmuri de lumină
Gând frământat te-adulmecă'n zadar.
Trecând în timp, tu te-ai făcut rugină,
Uitată plantă'n file de ierbar!

Brașov-Postăvarul, vara lui 1939.

Simple note

Pentru întâlnirea lui Don Quichote cu profesorul Nimbus

de COSTIN I. MURGESCU

Cred că în ziua în care se vor întâlni, cavalerului năuc și entuziast — care este vestitul între toți cavalerii Don Quichote dela Mancha — nu-i va fi rușine să strângă cu sinceră bucurie de frate, mâna contemporanului nostru, profesorul Nimbus, cel cu firul de păr răbufnit din chelie. Pentru a pregăti această întâlnire între eroul grav (crescut din litere în armură și zale) și prietenul nostru (mai puțin grav, pentrucă făurit din câteva linii, cu o simplă și ciudată pălărie de artist) scriu aceste rânduri; dar le scriu mai ales în speranța poate nejustificată, că întâlnirea aceasta îl va reabilita pe omul de mare suflet care este profesorul Nimbus.

Don Quichote, cu înțelegerea lui mare pentru oameni, nu va râde desigur de întâmplările prietenului meu; el e prea serios și liniile feții sale prea mohorite, pentru a adăposti râsul, dar cu un salt care-i va pune în pericol scheletul fragil, va fi lângă Nimbus spre a-i mulțumi. Spre a-i mulțumi în numele copiilor pe care cu prețul hazului nostru îi apără; spre a-i mulțumi în numele romanelor de aventuri prin învățătura cărora sapă galerii ce nu dau în cealaltă parte a lumii, ci în propria-i grădină; spre a-i mulțumi în numele fanteziei, al oamenilor din toate vremurile, al acceselor spontane și ridicole de eroism.

Și Don Quichote va avea dreptul să privească din nou către noi toți dezgustat de neînțelegerea și superficialitatea noastră...

Mărturisesc că Don Quichote va avea dreptate să gândească astfel, să ne disprețuiască. Pentrucă el va fi singurul în stare să cunoască pe profesorul Nimbus; ei sunt doar din aceeași esență, au crescut din aceeași plămadă și dacă în clipa întâlnirii cavalerul fără frică al Dulcineii va fi într'un moment de exuberanță (atât de rar întâlnit în viața lui), va exclama emfatic:

— Iată, după mine, al doilea OM pe care-l cunoaște omenirea!

Și dece nu. In disprețul lui pentru noi, proștii serioși și cuminți, Don Quichote nu va avea decât o singură acuzație de adus profesorului Nimbus: aceea de a avea timpul să ne mai dea lecții de morală. Aceasta pentru motivul că (în orice caz) nobilul fiu al lui Cervantes nu va vedea în prietenul nostru un măscăriciu menit să ne distreze dimineața, când punem mâna pe ziar; dimpotrivă, cu un deget sprijinit de tâmplă, va rânji trist:

— Ce-au înțeles ei din tine, care ești mai moralist decât morala unei fabule de La Fontaine!

In adevăr, ce înțelegem noi? Afară de faptul că Nimbus este un mameluc care își pedepsește elevii punându-i la colț, pentruca o clipă mai târziu — din milă și mai ales din sinceritate, căci descoperise între timp propria-i neștiință — să treacă și el, rușinat, alături de ei?

El n'are nici măcar scuza de a fi un „cavaler rătăcitor", un aventurier în căutarea idealului, a visului, a eternelor mori cu brațe uriașe; Nimbus dar, nu este decât un biet burghez căruia îi ies toate pe dos. Un biet burghez care a reușit chiar să ne enerveze cu calmul lui, cu naivitatea sau cu bunătatea lui.

Da, da, cu bunătatea lui. Bunătatea lui care m'a făcut să cred că nu-l voi întâlni niciodată pe amicul meu Nimbus, până acum câteva zile sperasem că întâmplarea ne va aduce față'n față. Dar de când am aflat de „isprava" lui, m'am convins că Nimbus e o iluzie.

Ascultați: într'o expoziție. Intră Nimbus. Câteva tablouri. Deodată, Nimbus privește atent. Tabloul unui copil care stă pe jos, cu buzele țuguiate, gata să isbucnească în plâns; atâția critici vorbiseră despre tablou, despre „realismul" lui, despre „coloristica" lui și alte lucruri savante. Numai Nimbus a privit în jurul său și s'a bucurat că e singur. El se înțelesese cu copilul și-i știa supărarea. Vestita lui pălărie a căzut pe jos alături de copil din creionul profesorului Nimbus, a pornit să alerge un tren. Da, un tren desemnat de Nimbus; de Nimbus care bine înțeles a plecat repede. A plecat repede ca să nu-l stânjenească tabloul, pentrucă se schimbase tabloul și copilul râdea. Râdea să-i mulțumească; râdea pentru bucuria jucăriei pe care Nimbbus i-o ghicise. Un tablou care râde, care se schimbă ca să-ți râdă ție. Ce explozie de umanitate, de nefirească dragoste de oameni, ce nebunie radia sufletul profesorului Nimbus.

Așa-i că nu-l voi întâlni? Că Nimbus e o iluzie? Așa-i că un om nu-și poate iubi semenii astfel?

Omul acesta care vede în fiecare din noi o Dulcinee pe care s'o iubească, pentru care să se sacrifice trebue să-l întâlnească pe Don Quichote. Și să stea la braț. Ca să rădem de ei, și ei să ne privească compătimitori.

Pentrucă noi suntem înțelepți. Și ei nebunii.

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

ITALIA VĂZUTĂ DE ARTIȘTIIROMÂNI (MINISTERUL PROPAGANDEI)

Asociația „Amiciția Italo-Română" a reușit să organizeze una dintre cele mai frumoase expoziții ale anului. Comitetul a știut să se adreseze celor mai merituoși dintre artiștii noștri. Se putea să fie și altfel căci foarte mulți pictori români au fost în Italia dar nu toți au știut să se apere de ispita pitorescului dulceag.

Ne dăm seama cu prilejul acesta că numărul artiștilor români care au lucrat în Italia e foarte mare, deși de la Grigorescu încoace mai toți se duc în Franța, *trecând* numai, prin Italia.

Și nu e bine. Știm cu toți ce datorăm picturii franceze contemporane și știm de asemenea, în ce măsură suntem copleșiți de ea. Parisul e Mecca pictorilor de azi și ei se duc, hipnotizați parcă, admirativi à-priori și domesticiți de revistele de artă. Acolo, desorientați și zăpăciți de varietatea artei franceze, nu mai au voința de a rezista, cei mai mulți imită. E adevărat că muzeele și Luvrul sunt acolo, dar ele sunt mult mai puțin cercetate de cât galeriile negustorilor din rue La Boètie. In privința asta, Italia mi se pare țara

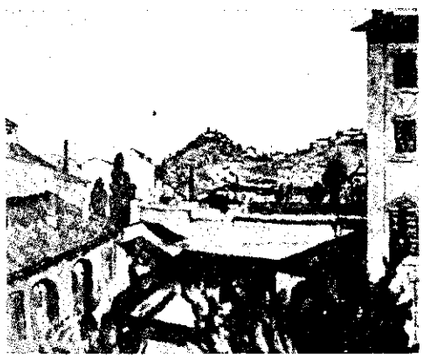

ȘTEFAN DUMITRESCU Fiesole

cea mai potrivită pentru a fi cercetată— nu pentru pitorescul peisagiului său — ci pentru acea atmosferă de artă, pentru nevoia de perfecțiune ce-ți trezesc incomparabilele frumuseți ale artei italiene. Francezii, au știut sute de ani să-și formeze gustul, să învețe să năzuiască mult trăind în climatul Italiei. Corot, prin simplicitatea și ordonanța atât de latină a artei sale, e fiul spiritual și sufletesc al Italiei. Meșteșugul său atât de pur nu-l putea învăța decât sub cerul limpede al Romei și al Florenței, în contemplarea inegalabilelor capod'opere ale Renașterei. Le Poussin, de asemenea. Poussin din ale cărui principii atâția din pictorii francezi cei moderni își trag învățăturile. Pentru artiștii români, un stagiu în Italia ar fi de cel mai mare folos nu însă în trecere, nici ca vânător de motive. Ar trebui cel puțin doi ani unui artist ca să se pătrundă de frumusețea Artei și culturii italiene. Operele din care ai ce învăța le poți privi calm, din perspectiva timpului, fără acea sufocantă timiditate care-ți șterge orice urmă de spirit critic și care te gâtue în primul timp la Paris. Dar se pare că la noi a început să se înțeleagă toate acestea, iar oficialitatea italiană sprijină cu cea mai mare bunăvoință tot ce poate ajuta o mai profundă cunoaștere a culturei și artei țărilor noastre.

*

Expoziția de la Ministerul Propagandei cuprinde numele mai tuturor artiștilor de seamă români. Arhitecții de asemeni au interesante contribuții nu numai de arhitectură ca d-nii Petre Antonescu și N. Lupu, ci și aquarele, desen și gravură ca d-nii Cantacuzino, Horia Teodoru și Grigore Ionescu.

D. Perașcu expune câteva peisage din Veneția de unde ne-a adus de atâtea ori lucrări atât de inspirate.

D. Jean Steriade, admirabile peisagii într'o factură mai veche, d. Ștefan Popescu, aquarele și desene tot din Veneția.

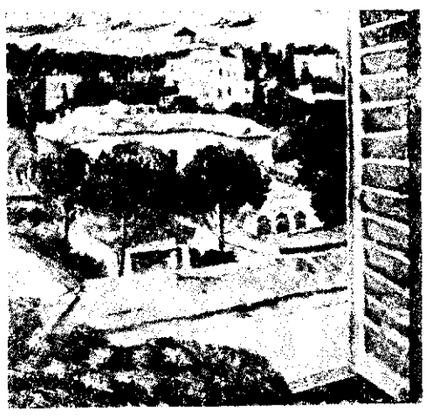

NICOLAE STOICA Vedere din Roma

Am revăzut lucrări interesante de d. Marius Bunescu, Cecilia Cuțescu-Storck, Nicolae Dărăscu, N. Stoica, N. Delavrancea-Dona, Ștefan Dumitrescu, Iser, Rodica Maniu, S. Mützner, Schweitzer-Cumpăna, E. Stoenescu, Lily Verea, Georgeta Vintilescu etc. Sculptorii au contribuit și ei cu lucrări inspirate din literatura italiană sau cu portrete, ca d-na Céline Emilian.

D. Mac Constantinescu expune o „Diană" admirabil modelată. Tureatcă și d-na Zoe Băicoianu au avut un nou prilej de a expune lucrări pline de sensibilitate și de interes.

Din această înșirare de nume se vede cât de îngrijit a fost organizată expoziția. Noi am dori încă una; o expoziție de artă italiană la București, o expoziție a artiștilor *contemporani*. O așteptăm cu nespus interes.

Despre rigorile imaginii

de MIHAIL CHIRNOAGA

In celebrul sonet al „Corespondențelor", Baudelaire este cel dintâi care a exprimat unitatea naturii, ale cărei elemente își răspund unul altuia, constituite în păduri de simboluri prin care trece omul, privit cu ochi familiari. A intuit așa dar esența lucrului poetic, legiferând puterea poetică prin care fantezia își culege, când este propulsată de dulcea emoțiune a inspirației, elementele din toate domeniile, care se oferă spiritului nostru, atât de variate.

„Comme des longs échos qui de loin se confondent
Dans une ténébreuse et profonde unité,
Vaste comme la nuit et comme la clarté,
Les parfums, les couleurs et les sons se répondent",

Astfel ne vorbește el cu larga declamație a versului îmbrăcat în nu știu ce insesisabil aer de oficiant al secretelor ultime.

Numai sunetele, culorile și parfumurile își răspund în această „pădure de simboluri", care observă cu priviri amicale trecerea tăcută a omului?

Totul devine accesibil poeziei! Ea poate să fie denumită azi puterea ce cântă perfecta unitate ultimă, cu semnele prin care oamenii se înțeleg și-și transmit gândirea! Specificul acestei puteri aici trebuie căutat, în facultatea de a înlătura toate zidurile și-a circula liberă și nestingherită, atingând cu hainele sale, sau cu mâinile, diversele, atât de diversele aspecte ale Naturii... Mi-i scump să-mi imaginez profunda, amețitoare voluptate poetică, a celor care reușesc să atingă sectoarele acestui alt „Joc secund"!

Nu se pot rezuma prea bine noțiunile pentru a căror clarificare ne trebuie un spațiu mare. Ne temem să nu lăsăm impresia confuziunii! Am ține mult să putem lua împreună sonetul lui Baudelaire! Cu ele alături am avea imediat revelația întinselor pajiști și-a pădurilor virgine sau a înaltului templu în ecourile cărora să recunoaștem ascunse și confuze glasuri!..

Specificul poeziei moderne este azi înțeles în regulă generală, fără intervenția vreunei teorii!...

Suprarealismul a întrebuințat pe o scară extrem de întinsă uneltele sonetului baudelaire-ian. Cu această școală poetică, a cărei importanță scade — și trebue să scadă necontenit, — ne-am fi găsit în fața tuturor posibilităților, adesea foarte absurde, dacă aici putem întrebuința un superlativ. In fond, analizând imaginile ajungem la concluzia că ele sunt posibile întrucât câteva noțiuni ale cuvintelor au legătură între ele. Iată spre exemplu:

„In porturi deschise spre taina marilor ape
am cântat cu pescarii, umbre înalte pe maluri,
visând corăbii încărcate
de miracol străin! (Lucian Blaga)

Este naiv să credem că vom întâlni vreodată corăbii a căror încărcătură să aibe „miracol străin"! Dar comparația rezistă, imaginea este posibilă, întrucât fiecare am avut revelația unor alte lumi care vin cu vapoarele. Când tot Lucian Blaga spune:

„In mijlocul dimineții stă taurul neînjugat.
Stăpânește un camp. Luceşte ca o castană
proaspăt coptă",

este ușor să ne închipuim că nu e vorba aici de culoarea castanei, de mărimea ei, amândouă proprietăți ale elementului cu care poetul face comparația, ci e vorba de alte două calități, lucirea tinerească a exteriorului și duritatea conținutului, cu care calitățile primului element (taurul) poate avea legătură. S'au ales așa dar proprietățile care sunt comune amândorura, iar alegerea suferă și ea rigorile unor norme, asupra carora vom stărui întrucât ele constituesc subiectul nostru, propriu zis.

Căci, atunci când spune poetul:

„amintirile
asemeni unor vite
îmi vor împunge liniștea". (T. Scarlat)

simțim îndată stridența imaginii, întrucât proprietățile amintirilor nu pot avea comun cu împungerea, element care acționează pe porțiuni mici și străpungând. Pentru simțul comun amintirea, percepția ei, este cu dimensiuni de întindere, lungime și adâncime. Alegerea proprietăților este defectuoasă. Tot astfel cel care spune:

„Câmpul înoptează în botul cu pluș al vitelor", ne dă prilejul să simțim o nouă stridență întrucât imaginea tinde să ne deștepte o impresie casnică, familiară, cu cineva care se cocoloșește la sânul, să zicem, al mamei, care și ea are datoria să fie liniștită, să păzească odihna. Simțul comun, care nu este altceva decât observarea realității, ne spune că un câmp poate înopta, întrucât natura poate fi animată de fantezia omului, dar nu în botul vitelor care se plimbă păscând și nu sugerează liniștea somnului cerută de noțiunea înoptat ce aici este egală cu adormit („Am înoptat la casa prietenului meu Savin").

La fel poetul care face această imagine:

„...motanii vântului se sbenguesc
în părul tău".

face greșala că nu observă proprietățile noțiunei de vânt în care nu intră fracționarea, tărâmițarea. Intră, este adevărat blandețea, moliciunea — din blana motanilor, — dar nu intră fracționarea, mărunțirea, proprietate pe care ne-o sugerează în rândul dintâi, în ordinea apariției, noțiunea de motani. Pe când imaginea ceastălaltă e bună: (Radu Gyr).

„Spinări de vânturi negre se reazimă de lună", întrucât sugerează întinderi mari spațiale, tenebroase (ca vânturile, adesea), într'un peisagiu imens, ca vântul!

Iată din Virgil Carianopol:

„O! castelul cu talia de țipăt"

ceace vrea să însemne un castel înălțat, subțire, însă instinctul poetic n'a fost aci sigur atâta vreme cât prima proprietate a termenului cu care se compară nu este statică

(Urmare în pag. 6-a)

Cânt de adormire

O! liniștile mele — fîșii de infinit —
Mi-au risipit țărîna prin zori și asfințit —
Și anii mi i-a nins cu pulberi de vecie,
Că nu mai îmi știu anii —ce-au fost — ce-or să mai fie.

Din marea depărtării — tăcerile-mi adun.
De cer mi-s ochii grei; pe frunte norii-îmi pun
Ghirlande de zăpadă. Peste întreaga fire
Vuind mă poartă vîntul — în svon de adormire.

Și-acolo mai departe pe măguri de azur
Dă-mi mîinile, Domniță. In adieri să fur
Misterul care face ca unda lor senină
Să-mi cînte nemurirea pe harfe de lumină!

O ! lasă-mi mîinile ; adapă- mi zilele-anii.
Cu pașii tăi mă poartă. Cu pașii tăi! Ei singuri
In legănări de valuri-îmi vor aduce somnul:
Peste adîncuri și necuprinsuri — mă chiamă Domnul.

ION A. BUCUR

Din volumul de poezii, „LA MARGINI DE LINIȘTI", sub tipar în colecția „Universul literar".

Hora morții

Să n'aruncați pământ pe ea...
scoateți-o din groapă afară!
din coșciug făceți ghitară
vom juca, o nebunie,
sus, în ceruri, să se știe
cât de dragă ni-e viața!
Noi vrem cântece și jocuri,
noaptea se așează roată,
joc, la braț cu fata moartă.
Obrajii ei s'aprind acum...
ard crucile'n cimitir, totu-i scrum,
clopotele 'n turn se sparg,
cântă cucuveaua'n larg...

Satana râde'n vârf de munte
cu-o piatră-l lovesc în frunte...
a fugit... Eu joc 'nainte.
Fata 'ncepe să-mi vorbească...
de braț n'o las, ea nu mă lasă:
nu vrem, nu, nu vrem morminte,
saltă 'n joc, saltă părinte ;
morții toți se prind în horă...
Aruncă moartea coasa'n drum,
ea chiuie.., joacă'n neștire...
Joacă moarte, nu-ți dau coasa
și nici viața mea, frumoasa !

ALEXANDRU ILEA

Din volumul *„In tovărășia lui Lucifer"*, care va apare în curând

Cronica ideilor

Ceea ce trăiește

de MIRCEA MATEESCU

Publicistul francez Daniel-Rops insistă, într'o lucrare din 1937 [1]) asupra naturii conflictului dintre civilizație și cultură. Intr'un anume fel, s'ar putea afirma totuși că ideia de cultură, înțeleasă uneori ca una care se referă la rezultatele imediate ale progresului technic — nu se opune valorilor civilizației. Mai bine zis, că atât cultura cât și civilizația, nu au decât o singură finalitate: promovarea valorilor. A discuta deci, pe marginea crizei spirituale și morale pe care o străbate astăzi omenirea — sensul civilizației și al culturii, este tot una cu ne întreba dacă descoperirile orgoliosului veac al nouăsprezecelea corespund unei veritabile semnificații a ideei de valoare. Și aici, trebue să semnalăm încăodată, părerea pe care am afirmat-o în repetate ocaziuni: veacul al 19-lea este caracteristic nu atât prin enormele rezultate „științifice" pe care le-a obținut, cât prin aceea că a substituit etalonului măsurător elementele care aveau să fie apreciate. Mai precis: omul a considerat descoperirile științifice drept **realități** ori drept **valori în sine**, comparând și adaptând întreaga ordine spirituală a lumii la ceiace îl uimea în mod imediat.

Lupta metafizică, pe care, din îndepărtata antichitate, o purtaseră gânditorii pentru a identifica realitatea și deci implicit ideia unei valori fixe, — etalon suprem în aprecierea vieții și faptelor omului — a fost scoatită în chiolaiată de către exponenții idealismului absolut. Celor din veacul trecut li s'a părut că au aflat realitatea, într'atât a fost de atrăgătoare seducția mașinismului. Este adevărat, că fiecare veac a înclinat mai mult sau mai puțin, către rațiune ori către revelație.

Insă niciodată nu s'a întâmplat ca rațiunea să rodească mai efectiv în plan social și industrial, decât în veacul al 19-lea, încât tentația monistă a generației de ieri, de a sublima totul în realitatea gândită logic, este explicabilă.

Ori de câte ori ne aflăm însă în prezența mărturisită, resimțită aprig de întreaga omenire, a unei crize spirituale, gândul se întoarce bănuitor, către pozițiile spirituale în care s'a încrezut, le rejudecă **realitatea** și le contestă **valoarea.** Remarcăm deci, mai întâi, că ideile de **valoare și realitate,** considerate substantiv, sunt singurele echivalente. Contestând realitatea valorilor în care am crezut până mai ieri (mașinismul, legea progresului necesar, etc), este același lucru cu a spune că valorile veacului al 19-lea nu au fost **reale.** Valorile sunt reale, iar realitățile au o valoare imuabilă. Dacă aceasta este o premiză câștigată în urma atâtor îndoieli, — și tocmai datorită lor — rămâne să precizăm natura catastrofei actuale prin raport la greșita înțelegere a valorilor, petrecută în trecutul apropiat. Am afirmat că mașinismul a operat o confuzie a etalonului măsurător. In loc să apreciem valoarea descoperirilor științifice prin raport la o realitate statornică, superioară materiei ori fenomenului, am împrumutat, dimpotrivă, ideilor de realitate și valoare, semnificația realităților imediate. Omul veacului al 19-lea, mândru de a fi contemporan cu descoperirea vaporilor și a electricității, a uitat să judece care este valoarea acestor descoperiri în raport la propria lui existență, dar și-a taxat existența prin raport la „valorile civilizației" și ale progresului. Or, nici civilizația nici progresul nu sunt valori în sine. Astăzi, mai toți gânditorii se întreabă care este valoarea progresului științific, savanții cei mai redutabili sfârșesc prin afirmațiuni de ordin metafizic — însă aproape nimeni nu ar mai putea susține falsa mitologie a unei realism întemeiat pe accepțiunea ca atare a științei. Pentrucă „a ști" a încetat să mai fie o realitate, toată lumea se întreabă, firesc, despre **valoarea** lui „savoir" prin raport cu ideia existenței, iar nu invers. Așa a fost întotdeauna. Ceiace se întâmplă astăzi, adevărește mitul prometeic. Oridecâteori omul a încercat să întemeieze o mitologie proprie, cu divinități antropologice, viitorul i-a dovedit precaritatea eforturilor. Astăzi „a fi" îl măsoară iarăș pe „a ști", suntem din nou preocupați să aflăm care este valoarea cunoștinței prin raport la destinul și la **existarea** omului, însă ni s'ar părea... „ireal" să ne mai întrebăm, asemenea celor din veacul trecut, care este valoarea existenței prin raport la ideia progresului necesar și indubitabil. Este un semn de cumințenie, de reală filosofie, aceasta. „Realitățile" și „valorile" mașinismului au redevenit, după scurtă vreme, **realizări.** Antagonismul dintre civilizație și cultură, posibil teoretic numai în cazul pozitivismului, devine inadmisibil într'o nouă înțelegere a realității și a valorilor. Atât cultura cât și civilizația au a fi apreciate prin raport la semnificația lor **reală.**

Realitatea, măsoară oficiul progresului și al culturii unui timp, însă niciodată nu se va mai întâmpla invers: ca realitatea să fie măsurată de elementele de progres ale unui veac. Acordând ideei de civilizație un sens umanist — și numai în acest sens, — Daniel Rops nu greșește când susține că efortul cultural este el însuși o valoare a civilizației. Cum spunea Baudelaire: „Adevărata civilizație nu este nici în gaz, nici în vapori, dar în diminuarea păcatului originar".

1) „Ce qui meurt et ce qui naît", Plon, Paris.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

JUNGLA

Fragment din romanul cu acelaş titlu, ce apare în curând

de DAN PETRAŞINCU

Valeria se auzi chemată la telefon — dar nu-i veni să creadă. O chema un bărbat, glasul lui Radu!

Se îmbujoră, limba i se împletici de emoţie şi nu putu să răspundă câteva clipe. Atât de repede... îi era dor lui Radu? Altădată treceau săptămâni — chema ea, repeta, se ruga...

Glasul lui îi aprindea vălvătae în trup. Din pâlnia telefonului, la început, nu fu decât un amalgam de sunete care se strecurau în ea, prin toate ungherele, prefăcându-se într'un torent de flăcări.

— Tu, tu eşti Răduţule? — reuşi înfine să îngăime.

El, de dincolo, isbucni în râs; un râs care-i schimbă imediat bucuria în spaimă, într'o panică de pasăre fascinată de şarpe.

— Dar ce e... dece râzi aşa... nu înţeleg... mă sperii, Răduţ! scânci Valeria, presând receptorul pe ureche, pe obraz până la îndurerare.

Râsul lui avea rezonanţe metalice, care răneau, rupeau. Infine se opri.

— Nuu... nimic... vocea deveni mieroasă, vicleană — râdeam aşa... mă gândeam la ce vei crede tu, că te chem! Ei şi ce, ţi se pare ciudat dacă te-am chemat?

— Ba nu, ba nu, Răduţ, mă bucur, cum să nu mă bucur — îşi reveni, se grăbi Valeria — uite, îmi vine să cânt, zău... şi să plâng... Să fie adevărat ce spui, adevărat?

— Altfel la ce te-aş chema?

— Sigur, eu ştiu... dar Radule... m'ai luat pe nepregătite, nu mai aşteptam, nu mai speram...

— Şi cât, mă rog, n'ai fi sperat, la spune-mi? făcu iar glasul, interogativ, ironic. Valeria începu să se înveţe cu acest Radu necunoscut, glumeţ — bucuria, scurt întreruptă, căpăta în ea aripi noui. Râse.

— Sigur că puţin, Răduţ... Crezi că te-aş fi lăsat în pace mult timp? Chiar mă gândeam să te chem pe seară... dar ce bine că m'ai chemat tu, de când nu m'ai mai chemat... aproape că şi uitasem cum e când te cheamă un bărbat... Uite, acum îmi aduc aminte, un vis a prevestit chemarea ta... am visat un vis atât de frumos! Parcă mă iubeai — mult, mult de tot — şi mă chemai, îmi cereai... Dar nu, nu-ţi spun — se opri ea, muşcându-şi buza.

— Ei haide, spune dacă ai pornit. Ce-ţi ceream?

— Mi-e ruşine, Răduţ. Ai să spui pe urmă că profit că m'ai chemat.

— Lasă, lasă ruşinea şi spune mai repede. că mă enervez! porunci glasul.

Cu o blândă supunere, Valeria se execută, mărturisi.

— Închipue-ţi ce prostie... un simplu vis... am visat că-mi cereai să-ţi fiu... soţie! nevastă! iată, am spus...

— Ha, ha, ha, — într'adevăr, vis nu altceva!

— Nu-i aşa că-i prostie, Răduţ?

— Ba bine că nu. Imi pare bine că îţi dai seama. Ţi-am spus-o doar dela început, cred că suntem lămuriţi. Infine, nu despre asta e vorba acum, ci de altceva... nu te supăra pe degeaba... lasă visele...

— Ce, Răduţ, să ne întâlnim?

— Vrei, Valeria? Şi eu mă gândeam la aşa ceva...

— Ce bine, ce bine, Răduţ. Când, cum, unde! Spune, spune mai repede, că mor de nerăbdare...

— Unde vrei tu şi cum vrei tu...

— Să viu la tine, direct? — da? Aşa Răduţ, aşa vreau, nu vreau să ne mai plimbăm... degeaba, scânci ea, plângăreţ. — Iese rău când ne plimbăm prea mult... ştii cum e cu plimbarea asta?... e ca atunci când te pregăteşti prea mult, prea mult pentru dragoste... şi pe urmă nu se alege nimic. Ce e mult nu e bun, nu-i aşa Răduţ?

— Da, bine — lasă teoriile. Vino atunci la mine, când vrei...

— Imediat ce ies dela serviciu, la opt

— S'a făcut. Acum la revedere..

— Nu mai stai?

— Ce să mai stau... las'că ne vedem diseară... hai, du-te de-ţi vezi de treabă, să nu se supere aceia dela tine, că ţii telefonul prea mult.

— Pa Răduţ dulce, pa... la revedere...

— Pa, Valerio...

●

Tocmai când puse receptorul jos, Radu auzi soneria: Meri! — tresări el, cu o veselie nervoasă, şi se repezi la uşă să deschidă. Infrigurat cum de mult nu mai fusese, prin stratagema pe care o punea la cale, era în tensiune, ca un jucător care, trişând, ştie că ceilalţi vor pierde şi râde în sine de emoţia — inutilă — a jocului lor. „Am să fac una de-o să-i meargă vestea!" îşi zicea.

In uşă apăru exact cine-şi închipuise că trebue să fie: Meri.

O femee căreia el îi dădea vreo douăzeci şi nouă de ani, înaltă, bine formată, de o frumuseţe dură, ce-i plăcuse în felul ei acum doi ani şi de care se despărţise prieten — una din rarele despărţiri fără lacrimi şi scene. Divorţată, cu o ocupaţie vagă dar mereu luxos, ţipător îmbrăcată, Meri era o femee de viaţă, care înţelegea multe, cu purtări libere, cu o spontaneitate neruşinată, spunând lucrurilor pe nume, stricată până în măduva oaselor. Avea o singură marotă: să facă pe femeea modernă şi emancipată. — „Mi se pare că nu mai mă placi, stimabile" — îi spusese la un moment dat, acum un an şi ceva. — „Eu sunt o femee emancipată, nu e nevoie de fandoseli. Am terminat şi bună ziua"...

Totuşi, din când în când, îl mai chema la telefon:

— Ce faci, ţapule, n'ai vrea să petrecem o seară împreună? Nu cumva ţi-e dor de mine, aşa în treacăt şi fără pretenţii, n'avea grijă, nu sunt eu d'alea, lacrimogene. M'a plictisit eri, toată seara, un tip şi abia mi s'a făcut dor de tine — ce zici?

El se ducea cum te duci atras de o mocirlă. Meri îi impunea prin felul ei bărbătesc de a se arăta stricată, dar revenea întotdeauna la Valeria desgustat, cum revii la un liman curat. Pentru planul de astăzi, nu putea găsi o femee mai potrivită. O chemase... Treptat ce ideea crescuse, se angajase în ea ca într'o distracţie nouă, care — pentru el mai ales, om veşnic plictisit — se arăta a fi un joc pasionant, inedit, ce merită toată atenţia. Avea dreptate Sorin: cui pe cui se scoate! Şi-i va scoate...

— Scumpeteo, ce mai faci, aşa-i că tot la Meri te întorci? — isbucnise femeea în antreu, sguduită de râs, de voe bună. Era măgulită de chemarea lui, îi vorbise atât de frumos Radu şi în fond ţinea la el: aşa bărbat mai rar!

— Ehei, fată ca Meri mai rar, întoarse ea aprecierea, a laudă de sine. — Sinceră şi cu lipici, mă, nu ca sentimentalele alea cu care te văzui deunăzi... Apropo, scumpeteo, ai pregătit ceva bun, că mi-e o foame de lup, şi aş bea ceva, am un chef nemaipomenit. Vreau s'o fac lată cu tine, că merită!

Se şi desbrăcase, se şi făcuse comodă, cât-cum abea de eri nu i-ar fi călcat pragul — îşi scosese pantofii şi acum umbla prin odae în ciorapi, cotrobăind prin toate colţurile.

— Vino încoace, puiule, am uitat să te pup. i se agăţă de gât, clintindu-l, îndoindu-l — şi-l sărută sgomotos, cu toată gura, umed şi totuşi sec, artificial.

Radu o suporta amuzat şi râdea în sine, a vicleşug. Cât îl impresionase la început această Meri, cu purtările ei!

Aduse un taburet alături de pat şi întinse nişte gustări, scoţând şi sticla de liqueur din bufet — ştiuse ce trebue să pregătească întâi şi întâi pentru Meri. Ea se repezi, mâncă, bău, pe-amestecate. Mânca oricând şi oricum, goală sau îmbrăcată, în poziţie convenabilă sau neconvenabilă, pe dragoste sau pe oboseală.

Radu se trânti pe pat, rememorând convorbirea cu Valeria. Nu se mândrea prea mult de felul cum o jucase, dar simţea o satisfacţie rea, de fiară tânără, la gândul că fata asta... îşi va primi pedeapsa — pedeapsa pentru îndrăsneala de a-l iubi atât de încăpăţânat! Merita s'o joace după bunul plac. Plăcerea de a se mai distra puţin pe seama unui suflet simplu, nevinovat, nu i se părea deloc un păcat.

Ridicând receptorul, ştiuse exact cum va decurge convorbirea — şi aşa decursese. Mai întâi, uluirea ei — şi fusese uluită, se bâlbâise. Apoi bucuria — şi se bucurase, devenind chiar obrasnică, fiindcă ce altceva decât obrăsnicie putea fi povestea cu visul, cu cererea în căsătorie? Fetele astea mărginite îşi găsesc întotdeauna vise prevestitoare, semne... când li se întâmplă ceva deosebit. O să vadă ea... ce ar fi trebuit să viseze!

Manevrase tot timpul în aşa fel ca ea să ceară întâlnirea, ea să facă propunerea — şi reuşise. De teama de a nu scăpa întâlnirea, Valeria i-o luase înainte, nepricepută. „Nu e aşa că vrei să ne întâlnim? Şi, la tine, direct"... Aici intervenise întâmplarea, fiindcă tocmai căuta în momentul acela cum să facă, s'o aducă, fără a purta, totuşi, răspunderea... Dar lasă, nu e nimic. Direct acasă! zâmbi crud. Biata Valeria.. trebuia să procedeze aşa... altfel cum ar ajunge vreodată să scape de ea? De fapt, n'o violenta numai pe ea, se violenta şi pe sine, pentru a tăia nodul cu sabia, pentru a-şi răsbuna toate slăbiciunile de care dăduse dovadă, pe cari era înfuriat...

La oameni simpli, mijloace tari, din topor. Aşa e legea... încheie verdictul Valeriei. Desbrăcă pijamaua şi o trase satisfăcut pe Meri lângă el.

— Haide odată, nu te-ai mai săturat cu mâncatul?

●

Valeria păşea repede, cu pasul ei mic, răsuflând greu. Intârziase şi-şi blestema şeful care, în ultimul moment, o reţinuse cu o treabă. O persecuta şeful, fiindcă o plăcea — plăcea tuturor dar ea nu răspundea nimănui.

Auzi un pas după ea, un bărbat o urmărea. Suspină, necăjită: Bărbaţii ăştia... dece n'o fi lăsând-o în pace? De le-ar putea spune că e a lui Radu, numai a lui Radu, şi de l-ar cunoaşte ei!

Se prefăcu că nu aude ce-i îndruga omul, din flanc, obraznic. Iuţi doar paşii.

— Lasă-mă, domnule, vrei să te obrăznicesc? ţipă deodată, enervată, fiindcă i se păruse că o atinge uşor de braţ. Bărbatul mormăi ceva şi rămase, nehotărît, în urmă. „Săracu!", gândi numaidecât Valeria cu remuşcare — „prea l-am repezit". Era îndulgentă din pricina bucuriei care o umplea, să nu mai încapă în ea, — Radu o chemase! In definitiv, ce vină avea şi bărbatul acela, dacă o plăcea? Dacă lui Radu îi plăcea, înseamnă că e frumoasă, nu glumă, şi... şi.. bărbaţii sunt bărbaţi.

Coti după colţ şi se află în faţa blokului, în faţa porţii familiare. Ii bătea inima. Gândi: Vezi, Radu ar trebui să-mi dea de acum încolo şi mie o chee, să pot intra şi eu, să stau să-l aştept şi să-i fac din când în când o surpriză. Poate că astăzi am să-l conving să-mi dea şi mie o chee, îşi zâmbi Valeria cu încredere. Şi apăsă pe sonerie.

Inăuntru, când se auzi soneria, Radu înălţă capul depe pieptul Meri-ei cu o expresie de nedumerire.

— Cine o fi?

Apoi se întinse iar, se întoarse, a lene. Soneria se auzi din nou, mai prelung. Meri sări în sus, plictisită.

— Dar du-te frate şi vezi ce e!

— Nu mă duc... se răsfăţă el, cu premeditare. Te rog Meri, mi-e o lene grozavă, du-te tu. Tu te poţi îmbrăca mai repede... Haide, dacă mă iubeşti un pic...

Meri nu era mofturoasă, ci dimpotrivă, serviabilă. Bombănind, îşi trase capotul.

Afară, Valeria sta ca pe ghimpi, cu fel de fel de gânduri prin cap. Se învârti în loc contrariată... şi apăsă iar, a treia oară, pe buton. Ce o fi cu Radu? gândi cu un început de îngrijorare. S'o fi întâmplat ceva în ultimul moment, o fi plecat? — dar nu, putea să-i dea un telefon.

Dădu să apese din nou, pentru ultima oară, însă nu mai fu nevoe. Se auzi sgomot, cheia se învârti în broască şi... şi.. Valeria holbă ochii!

O femee mare, într'un capot mototolit, ciufulită, cu rouge-ul şters de pe buze, cu o expresie batjocoritoare, rea — o cerceta din cap până la picioare prin crăpătura uşii.

— Ce doreşte duduia? Pe cine căutaţi?

Glasul se înăsprea treptat cu cuvintele, lovind-o ca nişte palme, ironic.

— D... dom... domnul Radu... e... aici? bâigui Valeria paralizată. Poate greşise, dar nu, era uşa lui, numărul lui.

— Pe tine te caută, Radule... e o dudue, hai, mişcă-te! — strigă femeea întorcând capul spre antreu... dar nu se auzi nici un răspuns, nici o şoaptă. Expertă, Meri înţelese imediat că la mijloc e ceva necurat, blestematul ăsta de Radu o adusese pentru cine ştie ce scop, are să-i arate lui — şi se înfurie, ţipând mai tare:

— Vii sau nu vii?

Valeria sta locului, cu genunchii împietriţi. Făcea sforţări să-şi deslipească tălpile depe pământ, ca în vis, dar nu putea. Holbat, o privea mereu pe Meri... care îşi pierdu răbdarea şi isbucni în râs.

— Nu vine, nu vezi că nu vine dudue — nu vrea să vie, nu înţelegi?

Apoi vulgar, cu săgeţi în ochi, răsbunător:

— Nu vezi?... te-ai curăţat! Mă place pe mine... hai, şterge-o!

Abia hohotul de râs, gros, insultător, o trezi pe Valeria, redându-i viaţa. Nodul din gât se topi, scăpă un sughiţ, îşi astupă gura cu pumnii şi se întoarse, se smulse, luând-o pur şi simplu la fugă spre ieşire.

In urma ei, uşa pocni tare, a dispreţ...

●

...Nici un gând, nimic nu se lumină în ea mult timp. Mergea, alerga, cu mintea şi cu trupul opac. bâjbâia ca într'o pădure, noaptea, cu cărarea pierdută. Se stinsese parcă în ea un bec şi rămăsese ca o odae pustie, hăulind a gol, şi în întuneric. Se lovi de cineva, un trecător, auzi vorbe, râsete, privi orb în jur şi porni iar. Traversând o stradă printr'o învălmăşeală de vehicule, auzi claxoane exasperate, glasuri, înjurături — şi abia atunci, de partea cealaltă, teafără, scânteie în ea ceva, ca un reflex: Ce-ar fi fost s'o calce o maşină? Se agăţă de acest gând, îi depănă cu încăpăţânare. — Dacă s'ar fi întâmplat să moară chiar acum, *acum*, ar fi aflat, ar fi ştiut că există o pedeapsă... Dar cine să afle, şi dece?

Abia îşi târa picioarele, nu ştia în ce parte a oraşului era. Deodată înfruntă totul, totul, cu curaj, cu tăria întregului ei suflet obidit, călcat în picioare: Radu, Radu... fusese în stare să facă una ca asta!

Realitatea o sfâşia, îi depăşea şi mintea şi trupul. Rămânea doar un singur glas sfios, ruşinat, în ea, care scâncea: Dece? Dece?

Şi în acelaş timp o dorinţă de răsbunare se lămurea, căpăta vigoare. Să-l înveţe minte! Să le arate tuturor ce poate... da, da, ea, o fată slăbuţă, moale, ea... Valeria!

O durea pieptul, şalele, umerii, încheeturile, de greutatea vieţii pe care o purta, ca pe o haină silnică. Ar fi voit să plângă, dar, ca niciodată, nu putea. S'ar fi uşurat. Insă trupul ei rămânea ghemuit, încordat, de parcă un spiriduş ţinea, undeva, frânele durerii şi nu le dădea drumul deloc, icnind în sec. Durerea rămânea uscată, stearpă, aşa cum nicicând nu încecase Valeria.

Se pomeni în tramvai, spre casă. Să se răsbune! Nevoia creştea, căpăta din ce în ce mai multă putere. Ea însăşi creştea, devenea tare, cruntă, neîndurătoare. V'aţi bătut joc de mine, de-acum mi-a venit şi mie rândul, părea a zice. Apoi îşi aminti de Minodora şi i se făcu dor de ea, s'o vadă, să-i vorbească. Săraca Minodora! — o compătimi. Ea nu se putea răsbuna. n'avea dece. Trebuia să vie s'o ia în seara asta, dar n'o aşteptase, fugise... spre cine, spre ce! Voi să coboare, să se ducă s'o caute pe Minodora prin oraş, dar se răsgândi, rămase. Cât de încet mergea tramvaiul, abia se urnea şi odată cu el sta pe loc durerea, răsvrătirea şi oboseala din ea. Trecu pe platformă, reveni, ieşi iar...

Infine se dădu jos şi alergă spre casa Minodorei. Trebuia s'o vadă, trebuia. Gândul răsbunării se fixase, o liniştise într'un fel, aşa cum te-ar linişti lipsa absolută a oricărei nădejdi. Un om dezumflat de speranţe, de viitor, nu mai suferă. Se mişcă, dă din mâni, dar nu mai simte nimic, e ca de vată. Micul ei suflet se crispase, devenise de piatră în ghiarele acestei uri pentru sine însăşi, pentru faptul că se mai vedea umblând, clipind, respirând... Un desgust fără margini o copleşea. Un desgust pe atât de mare, pe cât de mică se simţea — mică şi fără apărare, desgolită, şubredă în răutatea lumii. Ca un copil nou născut, deschidea şi închidea repede ochii, rănită de lumină, de glasuri, de tot. Se clătina fără rost şi nu se gândea la nici un sprijin posibil. Doar glasul acela, din ea, sfios, ruşinat, făcea mereu: Dece! Dece!

Şi nevoia răsbunării svâcnea iar, mai tare, întărindu-i încheeturile. O răsbunare în felul ei, ca de piţigoi care-şi pune unghia în gât ,când vede că nu mai poate sbura în libertate....

Insă Minodora nu era acasă. Ce să facă? se învârti de câteva ori în loc. Toată lumea o părăsise, nu mai avea nici norocuri mici... Se agăţa de dorinţa de a vorbi cu Minodora ca de un ultim rest de viaţă. Se hotărî s'o aştepte...

Se aşeză pe un scaun, apoi — fiindcă mama Minodorei nu-i dădea pace, o tot întreba de una şi de alta — îşi ceru iertare şi plecă. Mai bine să se plimbe, s'o aştepte pe-afară. Dar când să iasă, Minodora apăru în prag.

— Dar ce e, unde-ai fost? Nu era vorba să ne întâlnim?

Minodora se opri, observând numaidecât ceva schimbat la Valeria...

— Da, da... s'o ierte, primise un telefon şi... Dar să plece, nu voia să plece, să se plimbe puţin? — o rugă aceasta, cu un aer misterios.

Ieşiră. Pe neaşteptate, aşa cum înaintau, în plină stradă — noroc că era întuneric — Valeria isbucni în plâns!

— Dar ce este, ce s'a întâmplat? o sgâlţâi Minodora de braţ, încercând — aşa, mică, de jos — s'o cuprindă. Atunci Valeria se scutură şi... începu să râdă!

— Dragă... nu-i nimic, stai... nici nu-ţi poţi închipui... mi s'a întâmplat ceva, ceva... nu-ţi spun!

Faţa îi strălucea de o lumină mată, nefirească, a încordare care părea când bucurie, când desnădejde.

— Dar spune odată...

— O mare fericire, Mino... sunt fericită! fericită! n'ai să crezi, nu-i aşa?

Cotiseră în parcul mic din vecinătate şi se aşezară pe o bancă. Minodora o fixă îngrijorată.

— Dacă nu spui, plec...

— S'a întâmplat, s'a întâmplat... că astăzi, când nici nu mă aşteptam... ţie pot să-ţi spun, nu eşti tu cea mai bună prietenă a mea? — s'a întâmplat că Radu mi-a telefonat, m'a chemat!

— Şi atât?

— E puţin? Ei bine, da, s'a mai întâmplat ceva. Şi m'a cerut de nevastă — a spus... dacă vreau să rămân cu el... ha, ha, ha!

Urmă o tăcere scurtă, de neîncredere, înghetată.

— Adevărat? Adevărat să fie? şopti apoi Minodora.

— Ştiam că n'ai să crezi, ştiam! exclamă Valeria hohotind iar exagerat. — Parcă eu am crezuit?

Şi se grăbi, febril, să-i depene o poveste imaginară — cum Radu o pusese de fapt, tot timpul, la încercare — ştii, el e grozav de inteligent şi-ţi închipui că n'ar fi luat pe oricine — preciză cu seriozitate. O chinuise tot timpul numai şi numai ca să vadă cât poate rezista, dacă e bună de nevastă ori nu. Aşa sunt bărbaţii, asta caută ei... o femee care să rabde, să rabde... Dar răbdase, răbdase şi... trecuse examenul, Radu îi mărturisise că o vrea, că nu mai poate fără ea!

— Ce zici, nu-i aşa că am dece să fiu fericită, nu-i aşa? Nu te bucuri, Mino? Ah, iartă-mă, am uitat că şi tu îl iubeşti... dar nu-i nimic, o să fie mereu cu noi, nu-ţi dai seama că de-acum încolo n'o să ne lipsească, amândorura, nici o clipă? — o consolă, camaradereşte, Valeria.

Avea ochii turburi, gesticula, vorbea repede, ca omul cu febră, şi Minodora — după ce o urmărise atent, cu o infimă viclenie, cu un mic necaz — începu să se înveţe cu situaţia nouă, cu vestea, şi chiar s'o creadă. In definitiv ,Valeria era atât de frumoasă... Şi acum, înebunise deabinelea... Isi înlătură tristeţea, fărâma de invidie care i se furişa în inimă, şi oftă a resemnare. Faţă de Valeria n'avea ce face, îşi recunoştea infirmitatea, se mulţumea cu rolul de obiect inofensiv, lângă *ea*, lângă Valeria, care o consola că Radu, devenind cu totul al ei, va fi şi mai aproape de ea... Da, în definitiv ce putea face decât să se bucure? Şi se bucură cu adevărat, felicitând-o.

Dar Valeria sărise la altă vorbă, uitase parcă ce-i spusese până atunci. Acum îndruga despre bărbaţi, se certa cu nişte următoritori imaginari. Toţi sunt nişte răi, se ţin mereu după ea, nu-i dau pace... Şi asta pentrucă sunt prea frumoasă — nu-i aşa că sunt frumoasă, Mino? — o interogă netam-nesam, cerând aprobarea cu o cochetărie nelalocul ei, iritantă. Cum, ajunsese să se şi laude în faţa ei? şi tocmai astăzi? se întunecă Minodora.

— Valerio, eu zic mai bine să te duci acasă, ai temperatură, vezi să nu te îmbolnăveşti de bucurie, o întrerupse — şi Valeria tăcu numaidecât, dezorientată, într'o atitudine de sfârşeală. Părea picată din cer.

— Da, da, să mergem... e târziu... murmură.

Minodora o însoţi până la poartă, sprijinind-o blând, ca pe un suferind. Astăzi, ea se simţea ca o soră mai mare, o ocrotea, îşi făcea o voluptate din generozitatea asta amestecată cu necazul.

Deodată, tocmai în ultima clipă a despărţirii, Valeria desfăcu braţele şi o prinse la piept, o înăbuşi, sărutând-o pe amândoi obrajii.

— Dragă, să ştii... să ştii... orice s'o întâmpla, orice... să mă ierţi... te-am iubit, v'am iubit! — bâiguia.

Minodora avu un gest de respingere, jicnită, înţelegând pe dos ieşirea Valeriei. Bine, dar devenea nesuferită fata asta, cu bucuria ei egoistă, sfruntată! cu felul în care-i tot amintea infirmitatea! Dece s'o ierte — că îl ia pe Radu? Să-l ia! Şi ea are suflet... dar asta nu însemna să-şi bată joc. Nu e treaba Valeriei ce simte ea...

Se despărţi de Valeria îmbufnată, răscolită de ceva inexplicabil... o invidie, o ură fină o învenina pe dedesupt ,ca un elixir viclean... dar nu pentru Valeria, nu... ci pentru toate, aşa, pentru lumea întreagă, pentru viaţă, pentru părinţii care o făcuseră... pentru Radu...

●

Telefonul sbârnâise toată dimineaţa, îi spuseră cei de-acasă lui Radu, când sosi din oraş. Un glas de femee... Ei drăcie, tot Valeria! exclamase pentru sine Radu, dezamăgit. Vasăzică nu folosise nimic stratagema, revenea. O explicaţie, acum, i se părea pur şi simplu o neruşinare. Tot n'a înţeles?

Peste vreo oră, tocmai când sfârşise masa, telefonul sună din nou. Ezită: să pue pe cineva să spue că nu e acasă? — şi de-aci încolo la fel? — dar nu, se ridică şi apucă receptorul cu hotărîre. O s'o repeadă, să-i meargă fulgii!

Auzi un glas piţigăiat, caraghios, necunoscut.

— Dar cine e, nu s'aude, făcu enervat. — Dora... a... Minodora, dumneata eşti dudue? strigă în pâlnie, extrem de surprins şi derutat. Ce e asta, niciodată nu auzise glasul cocoşatei prin telefon, acum făcea pe intermediara?... totuşi o turburare ciudată îl cuprinse.

Ea spunea ceva, bâlbâit, indescifrabil.

— Valeria... spital... moarte...

— Ce?! ţipă Radu contrariat. — Ce spui dumneata dudue, aiurezi?

— Nu, nu aiura... şi glasul porni să behăe, să plângă la telefon — Valeria, Valeria îşi făcuse seama... şi a murit, da, la spital... n'au putut-o scăpa... azi dimineaţa... cu mangal, plus nişte pastile... nenorocire, groază...

Galben, Radu începu să tremure întreg la telefon, abia mai ţinea receptorul, glasul îi seca, acru, acid. Smiorcăelile cocoşatei, de dincolo, îi vuiau în urechi ca o muzică stranie, grotesică.

— Dar e posibil?... nu e adevărat, mă păcăliţi! spuse înfine, căutând o portiţă de scăpare.

— Ba e adevărat, e adevărat, vino s'o vezi... ce bine ar fi să fie păcăleală, dar nu e, nu e...

— Şi a murit? a murit?

— Da... hâ, hâ, hâhâ...

— Stai, stai, nu pleca! se alarmă absurd, fiindcă i se păruse că Minodora lasă telefonul. Isi aduse aminte că nici nu cunoştea adresa Valeriei, niciodată nu fusese curios s'o afle — ea, biata, îl rugase de atâtea ori s'o viziteze, să dea pe-acasă pela el, dar refuzase, însoţind-o numai până pe-aproape...

Cu acelaş tremur, cu acelaş leşin prin trup, ceru amănunte, se informă, oscilând între neîncredere şi spaimă, tot încercând să înlăture plasa de neverosimil care-l înfăşura, sperând încă într'o glumă... sinistră, de prost gust... dar glumă... apoi se hotărî, cedă realităţii şi ceru o întâlnire cu Minodora — imediat, acum, nici o secundă mai târziu.

— Da, bine... însă Minodora îşi aduse aminte că avea treabă ,trebuia să mai amâne puţin, se oferise să alerge să ajute şi ea... acasă la Valeria era ceva jalnic, toată lumea s'a zăpăcit, şi-au pierdut capul bieţii oameni, abia avuse timpul să-i telefoneze, mereu se gândise la el...

— A scris, a lăsat ceva? clipi Radu cu o nouă spaimă şi totuşi cu dorinţa unui mesagiu, a unui ultim mesagiu dela ea, de orice fel.

— Nu, nu, absolut nimic... n'a spus la nimeni, e drept că alaltăeri seara fusese tare ciudată, ar fi trebuit să bănuiască... ea, Minodora, se purtase ca o proastă, ca o proastă! Inchipue-ţi de ce mi-a vorbit? Că i-ai cerut să-ţi fie nevastă...

— Nu, nu, mai bine lasă...

— Ba da, ascultă, părea atât de fericită, râdea şi plângea... dar ce s'a întâmplat? trebue că s'a întâmplat ceva... nu mi-a spus, n'a lăsat nici o vorbă, nimic, nimic. Şi eu ar fi trebuit să mă duc s'o văd, n'a fost la birou, a umblat toată ziua... dar nu m'am dus... închipue-ţi, eram puţin supărată pe ea, Doamne! dece nu m'am dus, aş fi împiedecat, aş fi simţit... e groaznic, groaznic...

(Urmare în pag. 6-a)

In genul lui * * * ZIUA DRAGOSTEI

Urechea ta de-o vrea să se îndline, senină fată, în al înserării joc, pe ale mele palide terţine, în care-mi cântă inima ca marea'n-tr'un ghioc, vei înţelege — atuncea că poetul ce-ţi cântă graţia în rimele-i cuminţi, e un trist adolescent ce'ncetul cu încetul zdrobeşte cerul tot în albii-i dinţi. Pe frunte luna -ţi cade, precum bruma peste livezi tăcute de cais, dă mâna, castă fată, ca de-acuma să rătăcim cu veveriţele în vis. Bătrâna doică ne va aşepta în casă, amestecând în ceaşcă aburiul ceai, pe stradă, cu foşnire de mătasă, se duce să se culce ultimul tramwvay. E noaptea ca o boltă de tăcere şi mâna ta e-albastră ca o floare, colierul dinţilor într un surâs îţi piere şi-ţi mângâe pantoful rochia foşnitoare. Ca mâine iarăşi vom pleca la carte, dela catedră, mohorîtul profesor, ne va strivi, ca un bolid căzut din Marte, tristeţea mea şi râsu-ţi sunător. Apoi, bătrână, anii te-or învinge şi amintirile abea de-o să le poţi înşirui pe-un fir de lână, fir de sânge, din care-ai să'mpleteşti ciorapi pentru nepoţi. Sunt grei de floare şi de dragoste castanii şi fruntea lor se leagănă în vânt, e timpul azi — apoi vor trece anii — să iau în braţe lira şi să-ţi cânt.

I

SEARA

Ţi-aduci aminte, seara cobora pe cale
Ca un haiduc din munte spre oraş
Cu stelele 'ncrustate pe sandale
Şi'n creştet luna albă ca un caş.

In peşteri ziua-şi zăvorea paleta
Şi urşii grei de somn se ascundeau sub stânci
Când întunerecul pe frunte-ţi întindea voaleta
Şi-un fluture 'nopta în ochii tăi adânci.

Vorbisem toată ziua despre o carte
Cu poezii, de blândul J. Francis
Şi seara- acum simţeam cum ne desparte
Urcându-te în baldachin de vis.

Nu ţi-am atins nici mâna şi nici rochia
Ce-şi îngâna în mers gingaşul ei frou-frou
Şi nu ştiam că-ţi spune-acasă Dochia
Ci îţi şopteam candid şi simplu: Tu!

Aşa a fost întâia întâlnire a noastră
Intr'o vacanţă'n munţi, în calda primăvară,
Tu fată albă'n bluză de-organdi albastră
Ca lacurile ce se înecau în seară.

In munţi, Mai 1939 (ora 12.15 noaptea).

II

DIMINEAŢA

Am umblat zevzec prin cafenele
Risipindu-mi tinereţea într'un nor
De tutun gălbui ca pulberea de stele
Am fost, tată, fiul tău risipitor.

Pe un colţ de masă ca pe-un ciob
De bolid căzut într'o Sahară
Mi-am scris versul tragic şi neghiob
Pentru-o fată roză ca o primăvară.

De-oi muri să nu mă plângă nimeni
Fruntea mea zâmbi-va sub zăpezi
Numai tu singurătate calea-aţine-mi
Braţ la braţ să mergem prin tăcute străzi.

Prieteni, tinereţea voastră fie
Ca până acum, nepăsătoare
Să-l uitaţi pe cel ce rob a fost la Doamna Poezie
Şi îndrăgostit de-un ciob de soare.

Iar tu blonda, recea mea iubită
N'ai să-ţi pui în inimă vreun mare doliu
Vei zâmbi de poezia-mi urgisită
Balansându-te alene 'ntr'un fotoliu.

Vei privi, în ora morţii mele
Cum cădea-va peste prag o stea
Cu foşniri de trene şi inele
Cum îmi moare'n seara-aceea dragostea.

Bucureşti, Octombrie 1939 (ora 4.29 dimineaţa, într'un local).

III

DUPĂ AMIAZĂ

Te-am uitat, abea te mai zăresc
O stafie printre-atâtea altele
Singur, ca un vrej din mine iarăşi cresc
Mă privesc doar stelele, înaltele.

Steaua mea polară arde iar în mine
Peste câmpul poeziei, sideral
Şi iubitele-mi trecute 's manechine
Ce s'au sfărîmat într'un sfârşit de bal.

Vinul vechi al poeziei mă îmbată
Şi cerneala-mi arde 'n călimară
Seara, pură ca un sân de fată
Şi-a întins odăjdiile afară.

Ceaiul doar îmi licăre în samovar
Prieten însomniei mele fără capăt
Şi târziu, în zori, pe-un cer de var
Cu luceafărul alături o să scapăt.

Pentru ce n'ai fost îţi mulţumesc
Azi mă 'mbată cald a ceştii buze
Tu ai fost doar un pretext lumesc
Pentru un poet căutător de muze.

Bucureşti, Decembrie 1939 (în asfinţit, la mine în garsonieră).

BELZEBUTH

Intâia scrisoare

– Despărţirile –

de ŞTEFANA IRINA BOLDUR

Scriam, cândva, în aproape fiecare seară în foile astea albe ca şi amintirile. Scriam întocmai ca domniţele veacului trecut, înseilând pe ghergheful vremurilor întâmplările zilnice.

Acum, scriu mult mai rar. Extrem de rar. Nu pentrucă nu mi-ar place tot atât de mult, dar pentrucă alta-mi este ocupaţia. Sau mai precis: acum, am o ocupaţie care-mi absoarbe atâta timp...

Răsfoiesc — (tot atât de anacronic obiceiu!) — de multe ori caietele acestea şi-mi trăiesc aducerile aminte.

...De atâtea ori uiţi cu cine te-ai întâlnit. Unii au murit — de mulţi, de foarte mulţi, nu mai ştii nimic. Vreme îndelungată, însă, ai purtat în suflet şi'n pagini o amintire, un chip, un loc...

Bucuria locurilor noui eu n'am trăit-o niciodată pentrucă de oriunde şi oricând am plecat m'a urmărit amarul despărţirilor. Oricând mi-a stăruit dureros în suflet amintirea locului de unde am plecat.

De când eram mică de tot mi-am simţit durerea aceasta. Aceiaşi în faţa oricărei plecări, înaintea oricărei despărţiri.

Am avut mereu regretul lucrului care s'a sfârşit şi, chiar, înainte de a-l sfârşi, cred, că trăiam nostalgia lui.

Când se termina vacanţa cea mare, pe care o petreceam de obiceiu la ţară, acolo unde mă aşteptau bunicii şi un cârd de veri de-o seamă cu mine, simţeam că se sfârşeşte şi pământul. Cu câteva zile înainte de plecare colindam pe rând, pentru ultima dată, pe la toate locurile dragi şi eram cu sufletul tot în ochi, ca să văd, ca să-mi întipăresc în minte ultima imagine a unui colţ de luncă, în care am mâncat mure şi am cules măceşi pentru mărgele. Intârziam în vie, acolo, la marginea ei, unde făceam noi case în nisip şi mă suiam ultima dată în nucul mare şi bun în care o vară întreagă stăteam mai bine ca ori unde, cu o carte cu poze sau cu buzunarul doldora de fructe.

Locurile astea le revedam din nou în fiecare an şi, din nou, când plecam aveam aceleaşi tristeţi neschimbate, aceleaşi drumuri de rămas bun pe cărările bătute o vară întreagă, plină de voie bună.

De atunci au trecut ani. E vreme multă de când n'am mai fost în satul de care mă despărţeam atât de greu. Mi-aduc şi acum aminte de sufletul meu din toamnele de atunci, când aşteptam într'o gară mică de lângă pădurea cu salcâmi, trenul negru şi rău ca să mă ducă spre un nou an de şcoală, spre o nouă vieaţă de oraş, care avea să mă despartă mai mult de copilul cu suflet trist, care eram eu atunci.

Ani...

Am crescut fără să ştiu. Aşi putea spune că m'am trezit deodată mare. De atunci, am avut alte despărţiri şi altfel grele. Dar toate m'au durut la fel.

. . . . . .

Despărţirea dela Zeletin;... mi-o amintesc atât de bine... Trenul pleca dimineaţa de tot, din locul acela în care fusesem fericită. M'am sculat înainte de răsăritul soarelui. Era doar ultimul meu drum la Suceava. Il făceam cu inima strânsă. Şi era atât de frumos sfârşitul de noapte. Pădurea era încă neagră de întuneric şi brazii îi simţeam mai mult după miros. Soarele avea să apară din nou, ca'ntotdeauna, numai că eu, atunci, aveam să fiu departe. Vroiam să văd încăodată, înainte de-a pleca, apa aceea de munte, limpede şi rece, în care intrasem odată cu picioarele goale, într'o zi când nu venise toamna şi mai era vacanţă. Vroiam să-i ascult cântecul. Cântecul, care o vară întreagă îmi însoţise noaptea subt fereastră. M'a întovărăşit Bob, câinele lup, în drumul despărţirii mele, dar nu cred că a înţeles de ce nu mai eram veselă, ca atunci, când mi-am lăsat sandalele pe mal şi am intrat în apă. Eu să simt recele pietrelor din fund şi el să fugă lătrând înciudat în lungul apei, pentrucă nu putea s'o oprească, s'o prindă.

Am ridicat ochii spre vila în care a stat Radu. Era întuneric la fereastră şi noapte. Aşi fi putut crede că încă nu s'a sculat dar plecarea lui îmi rămăsese prea dureroasă în suflet. N'o puteam uita.

Aşi fi vrut să merg pe malul apei până la banca noastră, pe care stătusem seri întregi împreună şi-l asculiasem vorbind atât de frumos de poezie, de vieaţă, de dragoste.

Acum, însă nu mai rămăsese nimic din vacanţa noastră. Radu plecase lăsând o fereastră de întuneric în vila cea mare iar eu mă despărţeam acum pentru totdeauna de locul în care am fost fericită.

Mi-a fost frică să merg până la banca noastră. Era prea departe şi pădurea prea neagră. Şi aşa de trist murmura Suceava. Insă, când am trecut cu trenul am mai văzut în treacăt banca. Era acolo, unde fusesem noi doi: neagră şi singură.

Pe mal plângea cu ramurile în apă aceiaşi salcie.

Plângea pentru noi, pentru nicio-odată?

*

Aseară am trecut pe alături de casa în care a trăit iubirea noastră. Era la fel ca înainte, alături de biserica Icoanei. M'am uitat prin gardul de zăbrele şi am văzut din nou grădina noastră.

Aşi fi vrut să intru înăuntru, să merg odată, o singură dată pe potecuţa dintre păpuşoiu şi răsărită. Dar lângă poartă era alt câine în locul lui Bob şi se uita atât de urît la mine.

Ţi-aduci aminte de ziua în care am plecat din casa aceea?

Era soare în grădina mare şi păsările cântau ca şi'nainte. A doua zi aveau să cânte la fel. Dar eu nu vroiam să mă gândesc la ziua a doua. Pentru mine aici se termina vieaţa, fiindcă se termina bucuria.

Scârţâia leagănul trist, asemeni unei cumpeni de fântână când se apleacă spre noaptea din adâncuri.

Scârţâia leagănul trist, ca roata carului încărcat de greutatea fânului, furat câmpului rămas gol şi singur.

Trist scârţâia leagănul şi eu plecam.

Dimineaţa mă plimbasem pe aleea strâmtă dintre porumb şi floarea soarelui. Eram îmbrăcată în rochie subţire şi cu picioarele goale în sandalele albe — aşa cum te aşteptam în fiecare zi, dimineaţa, când veneai să preparăm examenele. Mă atingeau foile de porumb în cale. Erau aspre, mă sgâriau dar îmi făceau bine să le simt cum îmi opresc drumul pentrucă plecam.

Mi-am aplecat obrazul pe-o frunză lată de răsărită. Era groasă şi aspră dar niciodată o mângâiere nu mi-a fost mai dulce ca apropierea frunzei aceleia de răsărită, care rămânea acolo, galben înflorită, în grădina din care numai eu plecam cu fiecare pas, pe care-l făceam, cu fiecare bătaie de inimă, care se strângea trist, din ce în ce mai trist.

După masă am stat amândoi în grădină. Eu pe scaun, alături de leagănul în care te dădeai tu.

De atâtea ori stătusem aşa, dar parcă niciodată nu scârţâise aşa de trist leagănul. Poate întotdeauna fusese aşa, dar noi eram prea veseli sau prea grăbiţi, ca să-i ascultăm muzica. Vroiam să te'ntreb şi pe tine dac'ai observat aceasta dar erai prea supărat.

Lăsăm copacii plini de corcoduşe roşii şi coapte. Eu le văzusem înflorite; le gustasem de când erau verzi şi acum rămâneau roşii şi vesele. Nu le păsau de mine.

Se auzia dintr'o curte, de alături, muzică de radio. Un tangou banal, care totuşi era trist.

Biserica era mai albă şi pe lângă cerul prea albastru, aceiaşi plopi o înconjurau înalt...

Târziu a trebuit să ne sculăm.

Leagănul a rămas, mişcându-se încet, lângă un scaun gol. — Cânta încet acelaşi scârţiit dar noi nu-l mai ascultam. Mergeam prin ierburile înalte alături şi fiecare pas pe care-l făceam mă durea... Mă dureau — (simţeam fizic) — despărţirea de locurile care-mi fuseseră atât de dragi...

Când am intrat în cameră, era umbră şi puţin întuneric din cauza copacilor de lângă fereastră. Geamantanele stăteau alături. Ne-am aşezat fiecare pe un geamantan — şi eram trişti ca nişte copii ai nimănui. Muzica banală de radio mai stăruia şi mă făcea să plâng.

M'am ridicat sau m'ai ridicat; nu ştiu — cum iarăşi nu ştiu când m'ai îmbrăţişat. Atunci m'ai sărutat. Pentru ultima oară. Nu m'am mai împotrivit pentru că-ţi erau buzele reci şi sărutul a fost trist.

După aceea am plecat la gară şi casa cu grădina a rămas în acelaşi loc străjuită de biserica în faţa căreia îmi spuseseşi că mă iubeşti.

In casă toate lucrurile rămâneau cu vieaţa noastră în ele. Toate rămâneau şi noi plecam. Plecam.

In maşină am trecut pe lângă străzi atât de mult colindate. Imi apăsa mâhnirea plumb în suflet şi fiecare gest al tău ar fi fost o durere dar tu, ca totdeauna, extrem de 'nţelegător, nu l-ai făcut. Şi, totuşi, poate l-aşi fi vrut — aşi fi vrut să mă doară mai mult, plecarea asta care mă sfâşia sufleteşte.

In gară am avut abia câteva minute. Stam pe scara vagonului şi vorbeam nimicuri. Eram atât de aproape cu gândurile şi, totuşi, cu fiecare frântură de secundă ne depărtam.

Nu ştiu când a pornit trenul. Nu mă mai putea interesa. Tu rămăseseşi pe scară şi cineva ţi-a spus să te dai jos.

Dela fereastră am întins mâna. Parcă aşi fi vrut să mă apuc de ceva; să opresc trenul, să opresc timpul. Târziu, mâna mi-a căzut frântă. Plecasem.

Aveam atâta mâhnire în ochi, încât am stat vreme îndelungată la fereastră privind dar neînţelegând nimic din peisagiu. N'aveam nici posibilitatea de-a spera, ca altădată, că la toamnă, poate chiar în aceiaşi casă, în aceiaşi curte am să revin. Să fim din nou amândoi. Poate şi mai fericită.

Dinamul străbătea cu vitesă maximă drumul... Era parcă o întrecere între el şi gândurile mele. Tristele mele gânduri.

...Niciodată, niciodată n'am să mai fiu — n'am să mai pot fi — aceiaşi fată, cu aceiaşi vârstă şi acelaşi suflet din dimineaţa în care mi-am plecat obrazul pe frunza de floarea soarelui groasă şi aspră.

In seara din ajunul plecării ni se anunţase rezultatul examenului de licenţă. Dar asta n'avea de ce să mă mai intereseze. O singură importanţă; prin data aceasta, însemnată undeva pe-o oarecare diplomă, oricând pot recunoaşte calendaristic ziua aceea... Ultima din vieaţa mea studenţească. Poate şi ultima din tinereţe.

. . . . . .

Ieri am trecut din nou prin faţa casei în care a trăit iubirea noastră. Dar, oare, a trăit ea vreodată?

Drum de vieaţă, drum lung!

Gândurile mi se 'mpletesc, ca altădată rândurile, în svon de tristeţi cu amintirile...

Junglă

(Urmare din pag. 5-a)

Infine chinul dela telefon se curmă, se înţeleseră: la cinci, acolo, lângă casa Valeriei, nu sunt decât vreo sută de paşi, punctul până la care o conducea, îşi amintea? — biserica, biserica aceea mare, vopsită în verde, chiar în faţa ei...

— Bine, bine, la cinci fix, o va aştepta... Ea-l rugă să nu întârzie, să fie punctual, mai avea şi alte treburi... şi Radu lăsă receptorul, amuţi, aflându-se deodată singur cu sine, faţă în faţă cu conştiinţa sa...

Privi în jur ca un străin, parcă picase de undeva, de departe, după o lipsă de ani şi luni... lucrurile aveau o altă faţă, un alt înţeles.

Se târî până în birou, închise uşa cu cheea, de două ori, inconştient, dintr'o necesitate de a se izola, şi căzu pe pat, rămânând aşa multă vreme, într'o semi-conştienţă...

Valeria! Numele acestea venea ca dintr'un fund de lume, îmbrăcat în alt sens, în altă semnificaţie. Poleit în aur, strălucea, îi lua ochii. Dar e posibil? e posibil? se răsvrătea iar şi iar. Cuvinte, gesturi, amănunte intime de-ale ei se luminau, scânteiau şi se stingeau pe ecranul minţii... Rămânea doar întunericul, un întuneric dens, ireversibil. Fata asta... ce era fata asta? N'o cunoscuse, fusese ridicol de departe de sufletul ei, de toată fiinţa ei — inumană prin gestul de acum! O singură clipă, o singură clipă nu-i putuse trece prin cap ideea că va face ceva... necum asta, sinuciderea. Suflet sfios, suflet minor, slab, laş — sufletul Valeriei? Nu! Eroică, mare, cotropitoare — plana acum peste el, ca peste un vierme netrebnic, meschin, abject. Abject, mai ales abject! prin tot ce făcuse, prin felul cum se purtase, necontenit, prin inaptitudinea de a o pricepe. Suflet pur, feciorelnic, pe care el îl jicnise, îl pălmuise, îl ucisese vulgar. — Dar fetiţă mică şi scumpă, dece mi-ai făcut una ca asta? se întorcea la o mângâiere uitată, dela începutul legăturii lor. Bolnav, cu o tandreţă înfricoşată, îi repeta numele ca în vis: Valeria, Valeria...

El, omul tare, omul care închipuia pentru viitor acţiuni mari, care se credea un fel de erou în perspectivă — el, trântorul, laşul, s'ar fi închinat, ar fi îngenunchiat, i-ar fi cuprins picioarele, i-ar fi sărutat pantofii cu adoraţie de sclav, cerşind pedeapsa, îndurarea, iertarea... iertarea care nu mai putea veni! Nimic, nimic n'a lăsat, nici un rând, nici un cuvinţel de adio, de reproş... sau de răsbunare! Dar asta, mai ales asta îl turmenta. Splendid, de neînchipuit gest, la o femee simplă ca Valeria. Se dusese, plecase aşa, trecuse mut şi discret ca depe un tărâm pe altul, fără tragedii, fără scandal... să nu-l mai supere, să nu-l mai „enerveze" cu prezenţa, cu dragostea ei obositoare... să-i dea pace. Trăind, n'ar fi putut să i-o dea. Lege fără ocoluri, lege simplă şi banală, umilă: s'a dat laoparte, a plecat...

Şi câte cuvinte, câte jicniri îi adresase, în ultimul timp. Nimeri nu i le mai putea da înapoi, Valeria le luase cu ea. Se ura — ură şi desgust, ca pentru o reptilă, simţea pentru sine, pentru tot ce se întâmplase, pentru felul de viaţă pe care-l ducea...

— Fiinţele prea sincere, sufletele prea frumoase, — îşi aduse aminte de o vorbă de a lui Sorin — nu pot trăi, ele sunt nimicite de viaţa prea brutală, cinică. Pentru a trăi, trebue să ai curajul leului şi perfidia hienei, a spus altcineva; trebue să te înveţi a te hrăni cu cadavre, şi a le suporta. Viaţa e un imens compromis. Suflete ca ale Valeriei nu pot primi compromisul, ele cad la întâia lovitură mai puternică. Ca nişte copii de o lacomă nevinovăţie, ele vor sau totul sau nimic. Suflete pe care el ,până mai deunăzi, le despreţuia, le ignora. Clipi: aceste fiinţe care nu rezistă şi preferă să se refuze dela existenţă, nu poartă oare în sufletul lor adevărul adevărat al vieţii? A face totul pentru a trăi — iată condiţia junglei noastre camuflate; dar sunt suflete care, jicnite la fiecare pas, nu vor şi nu pot să se supună unei astfel de legi grosolane. Şi atunci, gestul lor nu e unul de eroism, o sfidare curajoasă, un protest? — ele, sufletele „minore", delicate şi timide?

Cum putea el considera gestul Valeriei o slăbiciune? Altădată, de câte ori ea îi povestea, impresionată, câte un caz „sentimental" ce făcea vâlvă prin zare, dădea din umeri sau râdea bajocoritor: nişte râme, sinucigaşii ăştia din dragoste! Ar merita să fie... omoriţi a doua oară. Emfază prostească! Ce eroism aparte, ce tărie dovedesc fiinţele astea care se încăpăţânează, până la ultima limită, până la marele hotar, să nu primească viaţa *aşa cum e!*

Dar divagând astfel, în fierbinţeala creerului ameţit, Radu Bogdan se fixă deodată pe Sorin şi svâcni: numai omul acesta fusese de vină! Omul acesta îngrozitor, care nu respecta nimic şi care-i sugerase ideea... da, da... vedea acum, trebuia să recunoască nefasta lui influenţă, în ciuda impresiei de independenţă, de tărie, de dispreţ chiar. E un demon. Ii ceruse un sfat şi-i aruncase o armă, cum ar face un spectator care asistă la cearta furioasă dintre doi inşi — un spectator ce ar strecura în palma unuia dintre ei, un cuţit.

Se ridică, învârvorat. Trebuia să se ducă, să-l caute, să-i spună, să-i arunce crima în faţă, să-l pălmuiască, să-i arate dispreţul, ura. Mai era destul timp, deabea e trei — până la cinci...

Se îmbrăcă, înfrigurat, şi ieşi...

DAN PETRAŞINCU

Despre rigorile imaginii

(Urmare din pag. 4-a)

(„înalt ca un ţipăt") ci una de durată, de mişcare („târâşneşte ca un ţipăt"). Ceiace este defectuos este alegerea în ordinea proprietăţilor, fapt foarte important, întrucât oricât de neaşteptată ar fi imaginea (ca aceea a d-lui Lucian Blaga: taurul străluceşte ca o castană coaptă) când este respectată noua ierarhie în proprietăţile noţiunii, adică în ordinea în care aceste proprietăţi ni se oferă spiritului nostru, o asimilăm imediat, mai bine zis simţul nostru artistic o asimilează şi frumuseţea ei ne emoţionează. In imaginea d-lui Blaga pentru ce este respectată ordinea? Intrucât cel dintâi lucru care isbeşte spiritul nostru când vedem toamna castane desgiocate, este tocmai strălucirea şi faptul că încă sunt intacte, căzând dela o înălţime aşa mare, deci tăria materialului (a cărnii, în ordinea analogiei!).

Mai aproape de această „normă a imaginei" este următoarea, referitoare tot la un ţipăt:

„ţipătul tău alb fuge peste piele ca un tren",
(Geo Bogza),

deşi nici aici nu simţim deplina etanşeitate a elementelor întrucât *odată* cu viteza, când e vorba de tren, mai avem şi revelaţia dimensiunilor locomotivei şi a vagoanelor. Bunul simţ spune atunci aşa: imaginea e cam trasă de păr. Şi asta fără să cunoască necesitatea păstrării unei ordine în alegerea proprietăţilor pe care un cuvânt le include!

D. Eugen Jebeleanu înţelege chiar necesitatea de a explica:

„In evul sur (Domn: Dagobert)",

ceiace arată grija acestui poet, hermetic formal numai, de a da un indiciu pentru înţelegerea „bătrâneţii" evului la care se referă.

O discuţie îndelungă comportă hermetismul care utilizează proprietăţile după norme asemănătoare, introducând însă rigori noui.

Când d. Ioan Barbu ne spune în „Isarlîk:"

„— Isarlîk, inima mea,
Dată'n alb, ca o raiă
Intr'o zi cu var şi ciumă,
Cuib de piatră şi legumă
— Raiul meu, rămâi aşa!

Fii un târg temut, hilar
Şi balcan — peninsular"...,

termenul întâi al comparaţiei ne lipseşte, căci nu ştim ce este acest târg aşezat „la mijloc de Rău şi Bun", rămânându-se nouă sarcina să descoperim proprietăţile celui de al doilea termen, în care observăm o iubire nereţinută a poetului pentru nişte locuri balcanice, pe care le vrea eterne. Până la urmă ne dăm seama că termenul întâi este tocmai ţara noastră brăzdată de ruinele fanariote pentru exaltarea cărora poetul imaginează întreg cântecul. Rigorile noui ale hermetismului prelungesc mult mai mult consideraţiile, întrucât propriu zis comparaţii sau imagini nu există, deformate de eliziuni şi contorsiune sintactică. Este nevoie să desfacem întâi ţiele şi pe urmă să judecăm respectarea ierarhiei proprietăţilor.

Când tot d. Ion Barbu zice:

„Văi agere, tăiaţi-mi o zi ca un ochian!"

nu trebue să ne imaginăm zilele ca un ochian, şi că această rugăciune o face poetul „Văilor" pe deasupra şi „agere"! Dar dacă substituim şi spunem: raţiune, dă-mi o simplă lumină care să străbată noaptea în care ne sbatem, înţelegem că numai cu un ochian trebuia făcută comparaţia, întrucât ochianul este acela care prelungeşte puterea noastră în noaptea spaţială. Iar termenul comparaţiei este luat cu proprietatea sa cea mai importantă, în ordinea ierarhiei!

Poeţii născuţi au instinctul sigur; ei nu greşesc în alegerile comparaţiilor pe care le fac. Altfel este cu cei care năzuesc a fi poeţi, nefiind înzestraţi pentru aceasta. Sonetul lui Baudelaire a exprimat o stare poetică, poate cea mai perfectă din câte cunoaştem, un univers al poeziei, dar în acelaş timp pune la îndemână un mijloc sigur de a descoperi acolo unde nu este perfectă corespondenţă, lipsa instinctului care să meargă până la unitatea finală, până la acea pădure de simboluri.

MIHAIL CHIRNOAGA

SCENA · FOYER · ECRAN

La moartea lui Iancu Brezeanu

Ne-a părăsit săptămâna trecută încă una din figurile mari ale teatrului românesc. Am prins de veste, doar în târziul acelei seri a sfârșitului, când trecând prin fața Naționalului, ochii ne-au fost atinși de pânza îndoliată ce atârna la balconul său. Nu ne-am dat seama poate imediat de sensul acestei dispariții. Și poate niciodată nu vom simți adevăratul gol ce înseamnă moartea lui Ion Brezeanu. Arta actorului este atât de mult a timpului său încât lipsa creatorului adesea se confundă cu lipsa ei.

Deplângând pe Brezeanu, ne amintim de farmecul unor realizări pe cari nicicând nu ne va fi dat să le mai vedem. Deplângem pe omul de suflet, care și-a făcut din teatru a doua natură, care s'a confundat cu scena, spre a retrăi o altă viață, care a muncit sincer și intens pentru frumos. Moartea lui întristează pe orice iubitor al frumosului, este un doliu al primăverii acesteia, pe marginile căruia depunem și noi un prinos al admirației și al recunoștinței ce datorăm marelui dispărut.

Teatrul Național

Spectacolele festive ale Comediei Franceze (II)

Să ne dăm noi păreri critice asupra felului în care s'au comportat reprezentanții celei mai renumite scene franceze ar fi probabil exagerat, și în nici un caz nu vom putea din cercul nostru de cultură, aprecia la justa ei valoare linia înaltă la care s'au menținut spectacolele Comediei Franceze.

Dacă uneori am găsit de cuviință să credem în posibilitatea unor realizări mai bune, și dacă alteori am avut ocazia să vedem un teatru francez în condițiuni superioare, aceasta nu ne va împiedica să subliniem, convinși de adevărul ce susținem, că față de nivelul nostru teatral, am avut multe de observat, foarte multe de învățat, totul de apreciat.

Teatrul Comediei Franceze alcătuește o mare școală, o academie unde se lucrează serios, și de unde spectacolele les închegate și perfectate până la cele mai mici amănunte. Și nu ne putem împiedica, fiindcă ne referim la seriozitatea lucrului de pe scenele sale, să relevăm acea nemăsurat de mare calitate care uneori, aproape totdeauna lipsește la noi: dicțiunea. Afară de câțiva artiști ajunși la maturitatea talentului lor, făcând parte din generația veche, și puțini din noile cadre, o mare parte din cei ce alcătuesc mănunchiurile permanente ale scenelor noastre, sunt sortiți să producă nespuse chinuri auditoriului prin felul cum pronunță cuvintele, prin felul dificil, inaccesibil, oarecum nearmonios. Și de ce oare, teatrul, chiar părăsind veridicul, n'ar alcătui o armonie? Suntem de părere că cele mai crude și mai puternice sentimente, pot fi exprimate într'o formă euforică, nu numai atât, dar este de dorit ca întotdeauna să se întâmple astfel.

Cele câteva ceasuri petrecute la reprezentațiile de săptămâna trecută au avut în primul rând putința să ne încânte prin armonia lor. A fost o plăcere distinsă să poți, desprinzându-te câteva momente din viața de toate zilele, să fii legănat de plăcutele sunete ale versurilor din Andromaque, Le Misanthrope, On ne badine pas avec l'amour, sau scurtele intermezzo-uri adăugate spre completarea spectacolului dintre cari relevăm savuroasa comedie: Il faut qu'une porte soit ouverte ou fermée. Subiectele lor, poate demodate. A trecut, s'ar putea spune, vremea când ne puteau încânta asemenea romantisme, teatrul a evoluat, de atunci. Și suntem de acord în aceste păreri, dar nu considerăm evoluție și marcant progres să guști cu cea mai deosebită plăcere unele spectacole ale autorilor moderni cari n'au nici un rost, decât să asiști la euforia ce-ți produce distincția și arta Comediei franceze. Până când într'adevăr ne vom fi obișnuit să punem în scenă unele realizări de mare artă ale teatrului modern, când piesele lui Pirandello nu vor mai rămâne fără public ori răsunet, când Paul Claudel nu va trece neobservat aproape pe scena cea mai înaltă a noastră, și când, cu ce curiozitate așteptăm reprezentația ei doar șoptită acum, o dramă de O'Neill nu va fi sortită uitării, până atunci, suntem înclinați să credem, că romantismul lui Musset, sau emfaza poate exagerată a lui Racine, nu strică deloc să ne mai educe gustul și să ne poarte măcar ele înspre o evoluție a artei dramatice.

Într'o piesă înseamnă foarte mult subiectul ei, dar nu mai puțină însemnătate îl are jocul interpreților. Și oricât de inactual s'ar putea găsi, cu lux de amănunte, spre exemplu, un act de Musset, ritmul pe care i l-au imprimat protagoniștii Comediei Franceze, a răsturnat orice critică. Și romantismul, ca orișice gen literar se bazează pe un fond omenesc și dacă știm să eliminăm atent unele exagerări, pe care—o recunoaștem — ar prejudicia astăzi, ajungem să formăm o nouă piesă pe un pretext romantic, o nouă piesă în care substanța are rost oricând și nu ni se va părea învechită, iar cadrul, prin aristocrația și finețea sa, nu va putea decât să ne impresioneze plăcut.

Și astfel Musset, reprezentat, nu s'a părut niciodată lipsit de actualitate, cu toate că piesele nu au fost alese dintr'un repertoriu deosebit de important.

Putem, vorbind așa să facem multe constatări. Dar credem că fiecare din cei interesați în chestiune au putut asista și gândi pe marginea spectacolelor astfel în cât și-au format singuri păreri, iar cele ce sorim noi ar fi zadarnice, de aceea nu am făcut decât să privim fugar și prin largi generalități, unele puncte atinse de aceste reprezentații.

Încheind să mulțumim celor ce în numele Franței au adus un prilej de încântare și de gândire pentru un teatru de realizări superioare, cu speranța că nu va fi fost ultima dată și că, cine știe, curând vor mai face o escală binevenită prin tărâmurile noastre unde vor fi primiți cu aceeaș căldură și simpatie.

Teatrul Studio

„Concertul" comedie în trei acte de Herman Bahr

Nu știm cărui fapt se datorește acceptarea pe scena Studio-ului a unei piese atât de lipsite de orice farmec. Credem că a fost o eroare să fie reprezentată.

Și nu e imposibil, să fie admisă de anume moraliști, fiindcă în această privință piesa nu păcătuește, ci dimpotrivă se încheie foarte cuminte, așa fel încât să fim mulțumiți, încântați și lăudăm pre Domnul care are grije de păcătoșii săi copii și nu-i lasă să cadă în prea neagră rătăcire.

Subiectul e următorul: Un bărbat își înșeală nevasta, cu soția altui bărbat. Și acest alt bărbat, împreună cu nevasta ultragiată, se răzbună într'un mod foarte inteligent, cerând fictiv mâna acestela. Și pentrucă piesa e morală, fiecare atunci pricepe greșeala în care a căzut și cămănurile se refac spre fericirea tuturor.

Din când în când publicul e rugat să râdă fiindcă suntem la comedie. De altfel frazele de râs sunt extraordinar de adânci. Am notat, din simplă curiozitate, unele din ele: *Ca să gândești bine, trebue să vorbești tare*, sau, *să trăesc singur într'o casă goală* (eventual ar fi putut să trăiască singur într'una plină!), sau *iată o înțelegere pe care n'o înțeleg*, sau geniala aserțiune: *nu pot trăi ca un croitor, am nevoe de farmecul, gingășia...* ș. a. m. d.

În schimb interpreții au făcut tot posibilul să ridice nivelul spectacolului. În special d. Scărlătescu a isbutit să aducă o notă superioară de joc, cu multă finețe și inteligență. D-nele Rareș și Tantzi Economu, au format partea frumos armonizată a ansamblului feminin, iar d. Critico la rândul său a isbutit să creeze un rol interesant. Deasemeni regia d-lui C. Georgescu a făcut nespuse eforturi spre a ridica nivelul mărunt al piesei.

Și piesa mai are o calitate: se termină repede.

TEATRUL COMEDIA:
Recital de dans al elasei de perfecționare: Paule Sibille

Duminică dimineața a avut loc un spectacol de dans al școalei de perfecționare Paule Sibille, care a prilejuit spectatorilor câteva clipe de aleasă delectare. Dansul, întotdeauna și mai cu seamă în formele sale de superioară expresie, a alcătuit un graiu deosebit, luminos și plăcut al frumosului. Și să nu uităm că muzica împrejmuește dansul cu armoniile sale, și dacă adăugăm neasemuit de importantul element vizual, decoruri sau costume, putem pricepe cu ușurință de ce el împletește în realizările sale nespus de multe elemente cari îl apropie de o supremă artă. Fără să mai vorbim de modelajul atât de plastic pe care-l poate da aproape tuturor sentimentelor omenești.

Ansamblul d-nei Paule Sibille, s'a desprins cu mult de alte încercări din acest gen. Cu inteligență și cu multă grație elevele d-sale au prins sensurile înalte ale dansului și au contopit în mănunchiul lor, meșteșugul minunat al anticei Terpsihore, care astăzi se găsește destul de ignorat.

Plăcută reînviere, din care am desprins net, talentul și desăvârșitul echilibru marcat de dansul d-rei Dudu Crăiniceanu. Cu expresivitate și cu grație d-sa a desprins sensuri vii, revelând gesturi armonioase și de neașteptată măestrie, isbutind să-și atragă admirația sălii. Pe bună dreptate, probabil, d-ra Crăiniceanu este socotită drept cea mai distinsă elevă a școalei Paule Sibille.

Nu mai puțin remarcabile au fost, — desprindem din întregul și plăcutul mănunchiu de talente,— d-rele Sonia Millian, Thea Lupu Adina Podeanu, și Sanda Ghiul în primul rând prin expresivitatea dansului lor.

Cadrul oferit de d-na Paule Sibille a fost nespus de plăcut, și ne-a prezentat un balet de factură superioară, pentru care merită toate elogiile.

VICTOR POPESCU

SCALA: Beau Geste.

Un cronicar ce se respectă trebue să vadă un film, neapărat de la început. Doar așa, cred că poate să-și dea seama dacă un film e sau nu bun. Riscând să-și strice plămânii cu fumul tras în piept, a zece țigări, cetățeanul trebue să măsoare în lung și în lat sala de așteptare a cinematografului, luând act de toate filmele cari vor veni în curând. Când, însă, bietul cronicar cinematografic trebue să asiste în aceeași zi la trei premiere, despre cari trebue să dea, apoi, cont într'o revistă săptămânală, nu mai poate să-și permită luxul de a aștepta.

Venind pe la sfârșitul filmului Beau Geste, am fost silit să fiu spectatorul unor fapte pe cari numai normale nu le puteam numi.

După ce am văzut și începutul filmului, lucrurile s'au lămurit. Am înțeles astfel de ce Beau Geste furase safirul mătușei (care era, mi se pare și contesă).

Am mai înțeles, de asemenea că filmul „Beau Geste" nu se poate compara cu bunicul lui, pe nume „Bengali".

Garry Cooper este un actor superior, care n'o să fie niciodată pus în situația să se teamă de concurența „frumoșilor" Robert Taylor, Tyrone Power și a celorlalți.

Ray Milland, precum și ceilalți actori, îi sunt parteneri mai mult decât onorabili.

CARLTON: Vulpea argintie.

Dacă citiți paginile humoristice ale ziarelor, cunoașteți, pe semne, anecdote cu soția care încearcă să convingă pe bărbatul ei că a găsit pe stradă blana oferită de un admirator.

Anecdota aceasta este intercalată în spirituala comedie prezentată de cinematograful Carlton — pot spune, chiar, că stă la baza subiectului.

Ne aflăm deci în fața unei farse arhicunoscute.

Filmul îi distrează, însă, pe spectatori, prin nouile „gag-uri" cari abundă în film.

Iar când eroul filmului este Tyrone Power, un „băiat frumos" care știe să și joace, pelicula câștigă mult, mai ales că e și scurtă.

CAPITOL: Eu sunt Sebastian Ott.

Incontestabil, Willy Forst este un mare regisor— nu ne referim doar la înălțime. Dovezi sunt și numeroasele amănunte cari fac din acest destul de banal film german, o adevărată operă de artă.

De la rolul său amuzant din „Două inimi într'un vals" nu l-am mai văzut pe Willy Forst într'un rol reușit.

Foarte originală este prezentarea inspectorului de poliție din acest film.

Nu mai este „tipul american", frumos și spiritual. Este un biet bătrânel, bolnav de reumatism și mare amator de tarock, ceeace nu-l împiedică să descopere o bandă întreagă de răufăcători.

Interpretat de Paul Hörbiger, acest bătrânel are farmecul lui special.

TRAIAN LALESCU

Rolurile sunt în măsură să influențeze sufletul actorului ?

PE DOAMNA MARIA FILOTTI

o surprind la ieșirea din scenă, după ce a dat ultima replică în piesa „Calul năzdrăvan".

La întrebările mele îmi răspunde cu o figură înveselită.

— „Rolurile pe care le interpretez nu-mi pot influența sufletul. În clipa când joc, împrumut rolului suflet din sufletul meu, viață din viața mea ca să dau vibrație realului, ca să însuflețesc; dar odată ieșită din transa rolului, redeviu eu în sămi, cu sufletul meu propriu, fără nici o umbră din personagiile interpretate. Și putea spune că mi-am păstrat sufletul intact dealungul carierei mele, așa cum l-am avut în clipa când am început teatrul, fiind încă studentă. Ce-ar rămâne din sufletul actorului dacă rolurile și-ar imprima pecetea lor ?

— *„Folosiți personalitatea d-v. în momentul creației și în ce măsură ? Sau creați cu o personalitate complet aparte, detașată distinct de personalitatea d-stră ?*

— „Actorul este și el un artist creator ca oricare altul. În opera oricărui artist se imprimă personalitatea lui și cu atât mai mult actorul este expus la așa ceva, cu cât instrumentul redării, al realizărei creației sale, este însuși „eul" său. Dar arta aceasta constă tocmai în aceea de a căuta să nu fim noi înșine în rolurile pe care le interpretăm, ci dimpotrivă, să ne diferențiem cât mai mult dela un rol la altul. Sunt actori care se sprijină în creația lor pe intuiție și temperament; aceștia se joacă pe ei înșiși în toate personagiile pe care le interpretează, apărând mereu aceiași. Sunt artiști de seamă cari utilizând numai aceste mijloace, ajung totuși la o virtuozitate demnă de admirat.

Pentru aceștia însă accesul la anumite roluri este hermetic închis. Eu cred că în afară de intuiție și temperament, se impune artistului creator, un travaliu de înțelegere rațională a rolului.

Când am jucat „Elisabeta Regina Angliei" la Teatrul Național, mi-a trebuit pentru compunerea acestui complex personagiu, să citesc multe cărți de istorie, fapt care m'a pasionat. Am citit nu numai istoria Angliei din acel veac, dar și istoria Scoției, a Franței, a Spaniei. Aceasta am făcut-o nu pentru a-mi improspăta evenimentele trecutului, ci pentru a putea imprima în întreaga atitudine a personagiului lumina veacului său, culoarea moravurilor și să topesc în acel suflet o întreagă înlănțuire de fapte și fatalități. Teatrul modern, cu tendințe spre omenescul pur și real, oferindu-ne personagii cu o viață subtilă și puternic interiorizată, impune de asemeni, o disecare amănunțită a rolului.

— *„Așa dar pentru a realiza un personagiu nu e suficientă actorului intuiția sentimentelor sale într'o situație analoagă.*

— „Natural. Pătrundere și discernământ, deci inteligență și cultură, sunt factorii predominanți alături de temperament și intuiție în elaborarea creației artistice. Arta teatrală cred că e aceasta: compunerea rolului prin toate aceste mijloace și numai apoi contopirea totală în el, prin vibrarea interioară, prin acea auto-sugestie care te face să trăiești roluri opuse firii tale.

— *„Când vă aflați în scenă faceți sau nu abstracție de publicul din sală ?*

— „Da, da ! În timp ce joc nu văd nimic, nu știu că sunt pe scenă. Sunt în mediul în care îmi trăesc rolul și atât. Contactul cu publicul îl iau la finele actelor, ca un stimulent și un reconfortant sufletesc, ca o apă vie, ca o rouă dătătoare de viață, ca un balsam care te face să uiți tot, tot ce poți îndura ca actor.

... Am plecat de lângă d-na Maria Filotti, urmărită de imagina vie a doi ochi tăiați în formă de migdală. Ochi cari trăiesc, cari îți vorbesc cu tainice înțelesuri de pădure desfrunzită, într'un amurg de toamnă !

LA TEATRUL NAȚIONAL

pe d-na Sonia Cluceru, o zăresc în mulțimea de actori adunați în linie circulară în fața biroului șefului de cabinet. Așteaptă fiecare în tăcere și răbdare, să fie anunțat, să fie mai ales primit. Colectivitatea aceasta m'a cuprins întotdeauna ca un fior de îngrijorare. Pe fețele actorilor descifrez de cele mai multe ori, cum mi descifra pe figura ta când ți-ai privi imaginea în luciul de oglindă al uneiape limpezi, gânduri de trudă și de amărăciune cari își caută odihnă și dezlegare în înțelegerea binevoitoare a directorului, închis și păzit între ziduri, ca într'un tainic sanctuar.

D-na Sonia Cluceru, îmi răspunde surâzătoare, isgonind după figură orice urmă de gând trist sau de îngrijorare. Sufletul îi inundă fața: surprind reflexe de imensă bunătate.

— „Vă influențează sufletul rolurile pe care le jucați ?

— „Da. Sunt roluri cari mă urmăresc și dincolo de scenă.

Privesc pe d-na Sonia Cluceru cu uimire și curiozitate.

Îmi dă cel mai original răspuns. Mărturisindu-i impresia, d-na Cluceru, continuă:

— „Mă obsedează, aș putea spune. Dar, nu rolurile de soacre, de babe, sau de femei rele, îndrăcite, în care publicul s'a obicinuit să mă vadă. Nu ! Rolurile cari au în plămădeala lor mai mult omenesc, roluri în care vibrează odată cu compunerea lor, întreaga mea ființă interioară. Aceste roluri se detașază de mine după ce am părăsit scena și mă urmăresc în viața mea, în gândurile mele, ca niște ființe vii, concrete, înfipte în realitate. Aceste personagii, plăsmuirile autorului și întruchipările mele, devin încet pentru mine întocmai unor ființe bine cunoscute. Le cercetez, le analizez, le urmăresc întreg mecanismul sufletesc și mă simt uneori înduioșată de frumusețea adevărului moral care trăiește în ele, de limpezimea judecății lor, de hotărîrea caracterului lor. Toate aceste constatări, filtrate odată prin sufletul meu, rămân impresii tot atât de vii ca și atunci când mi-ași apropia de mine o ființă dragă, un prieten. E ceva nostalgic în toată această influență a rolurilor. Așa ceva mi s'a întâmplat cu rolul din „Timpuri grele" ca și cu acel din „Premiul Nobel". Roluri omenești, cinstite, roluri de oameni buni.

„Roluri de oameni buni, cumsecade, gândesc eu, pe firul gândurilor d-nei Sonia Cluceru, în timp ce depăn în minte toată gama de roluri întruchipate cu jertfa propriului său suflet. Suflet convertit la o scânteie care nu-i a ei, care nu poate fi vreodată a ei. Și toate soacrele, toate babele rele și trufașe se ivesc și se înșiră pe fundalul magic al scenei, în timp ce fiecare personagiu pare că-mi șoptește: niciodată Thalia, n'a învăluit, în mantiile ei de inspirație, cu mai multă dragoste și căldură, ca pe acest scump discipol al ei !

— „Când sunteți în scenă faceți sau nu abstracție de public ?

— „Nu fac deloc abstracție de public. Jucând, mă controlez deși în același timp mă abandonez. Mă interesează însă continuu schimbul de unde care se produce între mine și spectator. El îmi indică și-mi gradează jocul. El îmi arată dacă joc sincer sau nu, convingător sau convențional. El mă ajută să-mi dozez jocul, îmi arată dacă e prins, stăpânit sau nu de jocul meu și aceasta eu actor o ghicesc din felul cum ia parte la emoțiile mele. Dacă râde în hohote când joc comedie, sau dacă mă ascultă cu răsuflarea aproape reținută când joc dramă sau tragedie. A spune că nu țin cont de public, înseamnă a falsifica un adevăr. Cine ar mai putea juca cu entuziasm când în față-i s'ar întinde negura unei săli goale sau aproape goale ? Nu ! Nu ! Publicul crează atmosfera necesară unei reprezentări. Între public și scenă există o permanentă și indisolubilă legătură. Prezența unuia este justificată și strâns legată de prezența celuilalt. E un ajutor reciproc care și-l oferă fiecare.

...D-na Sonia Cluceru terminând ceeace a avut de spus, mă întreabă surâzând:

— „Și eu care am crezut la început că ai să mă întrebi câți ani am sau de câți ani sunt în teatru.

Zâmbesc, d-na Cluceru nu mă lasă să-i răspund.

— „Ți-ași fi spus că sunt foarte tânără și că n'am decât... 27 de ani de... teatru !

ADRIANA KISELEFF

Noțiuni de artă dramatică
—Lecția VII-a—

de V. MAXIMILIAN

Deoarece „Plânsul și Râsul" sunt cele două mari simțăminte omenești, iar celelalte simțăminte nu sunt decât variațiuni ale acestor două, recomand ca primul și cel mai bun exercițiu de aplicat cele despre care am vorbit până acum, următoarea poezie, pe care am adaptat-o după Jules Truffier, fost societar al Comediei Franceze și profesor la Conservator. E luată de el din „Memoire pour servir à la vie" de Chapelle.

PINDAR

(Tonul narativ).

Doi tineri soți, plângeau amar,
Plângeau cu foc,
Amintindu-și reciproc,
De marele poet Pindar,
Pe care niște șarlatani
L-au omorît în mod barbar
La vârsta de 80 de ani !

(Plânsul începe aproape brusc și crește până la indicația: pauză)

Pindar ! Maestru'n poezie !
Pindar ! Poetul cu renume !
Pindar, putea să ne mai scrie
Încă vre-o 4-5 volume !
Vai ce sălbatec ! Ce barbar !
Să iei vieața lui Pindar !

(Pauză, după care plânsul continuă potolit și apoi „crescendo" până la a doua indicație de pauză)

Un servitor trecând pe lângă
Cei doi, cari plângeau, văzându-i,
A început și el să plângă,
La rându-i.
Cine-ar fi stat nepăsător
La dolful tinerei perechi ?
Și cum pereții au urechi
Vestea grozavă s'a aflat
Prin indiscretul servitor.
Și-un plâns nebun i-a apucat
Pe servitor, pe bucătar,
Pe vizitiu și toți plângeau
Sfârșitul victii lui Pindar.
Chiar eu care vă povestesc
Plâng. Nu pot să mă stăpânesc !

(Pauză. După care urmează un plâns de om extenuat)

Pe Dumneavoastră, v'aș ruga
Nu plângeți de durerea mea.
O clipă-aveți de așteptat
Ca să vedeți ce s'a'ntâmplat.

(Plânsul încetează. Elevul începe din nou cu tonul narativ)

La plânsetele disperate
Ce-au deșteptat lumea din somn
Veni de curiozitate
La fața locului, un Domn.
Și întrigat
A întrebat:
Ce s'a'ntamplat ?
I s'a răspuns cu: (urme de plâns)
Vai și-amar!
Cum c'a murit domnul Pindar.
— Pindar poetul ?
(Plâns tare)
— Da, da ! El !
(începe râsul care culminează spre sfârșitul versurilor)
— Dar, dragii mei, nu vă prostiți.
Se vede treaba că nu știți,
Stăpânii voștri, tot la fel
Ei n'au habar !
Că plâng pe poetul Pindar
Care-a trăit,
In Grecia,
Și a murit
De două mii de ani mai bine !
Și s'a pornit omul pe-un râs.
Dar ce râs ?!
Mai-mai să leșine...
Și râsul i-a cuprins pe toți.
Intâi pe cei doi tineri soți,
Pe servitori, pe bucătar,
Pe vizitiu și râzi, și râzi
De întâmplarea cu Pindar,
Chiar eu care vă povestesc
Râd, nu pot să mă stăpânesc.

(Elevul continuă să râdă până la locul pe care-l ocupă în clasă).

NOTA. — Ar fi bine ca profesorul să spună odată această poezie în fața elevilor arătându-le gradațiile plânsului și râsului.

Muzică și Poezie

Am avut recent, cartea nu știu cărui pictor, în care adunate la un loc, un stol de poezii și decorate frumos, cu o peană de maestru, mi-a făcut impresia că țin în mână un neprețuit dar.

Erau acolo poezii de Bacovia, de Adrian Maniu, Arghezi, Demostene Botez, Minulescu, Pillat, George Gregorian precum și alții și fiecare poezie, era îmbinată perfect cu fantezia mânuitorului de paletă.

Dar gândul acesta, mi-a sugerat nu știu de ce munca unui alt îndrăgostit de frumos, munca unui alt tăcut și modest meșter, care de astădată nu mai este al paletei ci al muzicii, d. Luciliu Olteanu. I-am cunoscut operile întâi prin radio și m'am minunat mult de modestia de a nu fi văzut nicăeri cel puțin un cuvânt scris despre opera sa. Mai târziu ne-am cunoscut întâmplător și mult în urmă, am avut fericirea să ascult undeva, într'o cameră de basm, cântate de însuși autorul, câteva din bucățile poeților noștri de astăzi, puse pe note.

Ce m'a răscolit, ce s'a ridicat și a plâns în mine atunci, nu știu, dar păstrez și acum ca o aromă rămasă într'o haină de bal, parfumul unei bucăți puse pe versurile lui Corneliu Moldovanu, pe ale lui I. Gr. Perieșteanu, Oct. Goga Bacovia, Enășescu, Eminescu, Arghezi, Al. T. Stamatiad și G. Coșbuc.

Uneori parcă sunetele acelea sfinte, înduioșătoare până la lacrimi sau parcă anume obosite, le aud și acum ca o chemare sau ca o batistă fâlfâind după primăverile eterne.

Dar și vrea totuși să fac o mărturisire. Cântecele acestea, nu seamănă cu nici unele de la noi. Pentru sufletul său, trebue o adâncă cunoaștere ca și pentru murmurul apelor, ca și pentru liniștea cântecului de privighetoare. Ceiace impresionează deopotrivă cu muzica este versul, poezia pe care d-sa și-a apropiat-o și a început s'o cânte, înainte de a ști dacă este vis sau realitate.

Cântecul d-lui Luciliu Olteanu, este un lied, o muzică, mult cultă, dar plină de iz românesc. Genul acesta puțin cultivat la noi este a odevărată piatră de încercare peste care d-sa trece cu succes

Dar pentru a ne da seama de greutatea genului desăvârșit de autor, este de ajuns să citez numai câteva din poeziile care au fost transpuse în muzică: Duhovnicească lui Arghezi, Neieda, Ploaia, Din slăvi și Călătorie de I. Gr. Perieșteanu, Dorurile mele, Colind E sărbătoare de Oct. Goga, De când a plecat de Al. T. Stamatiad, Rugămintea din urmă de G. Coșbuc, Cântec de C. Moldoveanu, precum și multe alte poezii, pe cari, cei puțini literați noștri le apreciază ca versuri de antologie.

Dacă însă ar mai trebui spus ceva, ar fi să arătăm identitatea ce există totdeauna și chiar până la depășire între sentimentul de creație al poetului și acel al compozitorului.

Dar pentrucă la început a fost vorba de cartea unui pictor, nu știu de ce se găsește atât de greu o editură mai ales, care imitând cel puțin pe străini, să strângă într'un volum, toate aceste cântece, toată această dăruire de sine a d-lui Luciliu Olteanu și să le dea tiparului. Cred că ar fi tot atât de bine primit ca și cel mai bun roman al anului și în afară de aceasta, ar fi o faptă măreață și plină de atenție față de muzică.

Că, să ne iasă odată din cap că dacă avem câțiva maeștri universali ai muzicii, nu mai pot fi și alții.

Fundațiile Regale „Regele Carol II" care a făcut atâtea gesturi frumoase, cred că ar putea face și această operă.

D. prof. Al. Rosetti, care totdeauna a dat dovadă de atenție și înțelegere, credem că ar putea pune un umăr sau o vorbă bună pentru acest gest, care le-ar întrece pe toate.

O asemenea carte, ar aduce foloase nu numai autorului și editurii, dar și poeților.

VIRGIL CARIANOPOL

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

CONCERTUL SIMFONIC AL ORCHESTREI „RADIO". — Locul pe care l-au ocupat în viața noastră muzicală, încă din acest prim an al activității întreprinse, concertele orchestrei „Radio", își sporește însemnătatea cu fiecare nouă manifestare, impunând de sigur societății de Radiodifuziune să se considere definitiv angajată, de a continua opera începută.

Cuprinsul programelor, care n'a fost o simplă reeditare a celor ascultate de repetate ori la „Filarmonica", dar a fost extras din felurite și interesante rafturi rău sau de fel cercetate, ale bibliotecei simfonice generale, alegerea soliștilor, adesea din rândurile neștiute ale bunelor elemente românești, ținuta atent controlată a execuțiunilor, susținute de d-nii Perlea, Alfred Alessandrescu și Theodor Rogalski cu competentă autoritate, calitatea tot mai frumos valorificată a excelentei orchestre, iată atâtea argumente care câștigă definitiv procesul existenței permanente publice a concertelor „Radio". Necesitatea, pe de altă parte, pe care o prezintă, pentru completarea elementelor de bază ale mișcării culturale românești, introducerea definitivă a unui nou număr de concerte simfonice, pe lângă obicinuita serie a „Filarmonicei", insuficientă pentru a hrăni satisfăcător o întreagă stagiune, nu mai poate fi scăpată din vedere, după începutul fericit al îndreptărei aduse vechei stări de lucruri.

Concertul dirijat Duminica trecută de d. Alfred Alessandrescu, menținut în întregime la acea aleasă treaptă de comentariu muzical, de claritate în organizarea execuțiunii și de siguranță de gust, cu care eminentul muzician ne-a obicinuit, a primit și o contribuție pianistică românească de frunte.

D-na Silvia Șerbescu, a adus-o cu largi resurse concertante și cu o deosebită substanțialitate de elocuțiune muzicală.

Alternând un accentuat dinamism cu discreția plină de tâlc a celor mai delicate nuanțe sonore, d-na Șerbescu a găsit ecou, în jocul d-sale de înaintată virtuozitate, atât clocotului romantic al concertului de Liszt și laturei sale de grandilocvență retorică, cât și poeziei sensibile și misticismului înfrigurat ce mărturisește, realizând astfel nu numai o interpretare de admirabilă artă pianistică, dar și de remarcabil de adâncitoare concepție muzicală.

Solicitată insistent de aplauzele publicului, d-na Șerbescu a adăogat marelui d-sale succes o cizelată și evocatoare interpretare a unei pagini de Mihail Andricu, apărută astfel în integritatea farmecului ei de melodism și colorit personal.

O simfonie de Haydn, isvor nesecat de clasică inspirație, a apărut în prospețimea ei sprintenă și în armonioase linii, sub conducerea d-lui Alfred Alessandrescu. În volumele de simfonii ale genialului compozitor rămân încă nenumărate exemplare neascultate până acum la noi, fiecare închizând comori de muzică, risipite de o pană inepuizabilă. Concertele noastre trebue să beneficieze de acest minunat fond de noutate, care le stă la dispoziție.

Două poeme de mare măestrie orchestrală au încheiat concertul în colorate și vii sclipiri: „Fântânile Romei" de Ottorino Respighi și „Stenka Razine" de Glazounow. Orchestra „Radio" a răspuns cu frumoase merite cerințelor exigente de execuțiune simfonică ale celor două decorative lucrări.

Literatură, artă, idei...

VICTOR POPESCU

După volumul de proză „Biserica neagră" tipărit anul trecut în colecția „Universul literar", d. Victor Popescu va publica la începutul lunei viitoare, în editura „Cartea Românească", o culegere de nuvele inedite al cărei titlu vom fi în măsură să-l anunțăm în curând.

Această continuitate în preocupările tânărului prozator este dovada unei sigure înzestrări pentru genul nuvelisticei, care presupune pe lângă o experiență a vieții și una mai adâncită, a lucrului literar.

Adaptarea puterilor de expresie ale d-lui Victor Popescu la constrângerile impuse de tehnica specială a nuvelei, constituie un aspect din cele mai puțin banale, sub unghiul căruia interesul cu care este așteptată cartea se legitimează deplin.

TIMOCUL, revistă de luptă național-culturală, (an. VII, 1—2, Ianuarie, Februarie 1940).

Produce totdeauna o bună impresie publicația aceasta, care mărturisește preocupările felurite de ordin cultural, ale Românilor „din valea Timocului și dreapta Dunării".

In ultimul număr, trebue citit un articol al d-lui Emanoil Bucuța, despre „Granițele românești", ca și articolul intitulat „Scrieri despre Românii de peste hotare", al d-lui Florea Florescu, redactorul revistei. Mai iscălesc d-nii: Gh. Reteganul, A. Andrei, G. Florescu, G. Rațiu, Stanotârneanu, ș. a.

FAMILIA, revistă lunară de cultură, (seria III, an VII, no. 1—2, Ianuarie, Februarie 1940). In ultimul număr al revistei pe care o conduce la Oradea, d. M. G. Samarineanu, colaborează d-nii: Ion Minulescu, Victor Papilian, M. G. Samarineanu, Radu Gyr, G. Murnu, Octav Șuluțiu, Iosif E. Naghiu, Tiberiu Moșoiu, Al. Negură, N. Steinhardt, G. Bota, G. Sfârlea, Arșavir Acterian, Ion Ceparu, Titus L. Roșu, ș. a.

TARGOVIȘTEA, revistă pentru literatură, artă, știință, director Grigore I. Constantinescu. In n-rul pe Martie citim articolul interesant „Al. Vlahuță avocat la Târgoviște", de I. Negoescu, apoi „Mitropoliții Târgoviștei", de pr. Dr. C. Nițescu-Zlatian. Mai colaborează: Al. Vasilescu, Iordache Răducu, Paula Tălăngescu, Sublt. Em Constantinescu, Tantzi Iliescu-Mihăilescu, Aurel Vasilescu, Toma Pătru, Gr. Tollea, Em. Voinescu, ș. a.

PAGINI LITERARE, (an. VII, 1—2, Ianuarie Februarie 1940) Colaborează: Grigore Popa, Aurel Marin, V. Beneș, Ionel Neamțu, V. I. Rusu, Teodor Murășanu, Nicolae Mocanu, Lucia Apolzan, Romulus Demetrescu, ș. a.

CONVORBIRI LITERARE, (an. LXXIII, n-rul 1, Ianuarie 1940). După bogatele numere închinate lui Eminescu, lui Creangă și Veronicăi Micle, revista „Convorbiri literare" sub conducerea însuflețită a d-lui I. E. Torouțiu, pare a fi intrat într'un ritm de amplă cercetare a istoriei literare.

Ultimul număr aduce, în acest sens, articolul „Centenarul lui Theodor Șerbănescu". Din cuprinsul bogat, mai desprindem colaborările d-lor: G. Murnu, Radu Gyr, D. Iov, George Voevidca, Gh. Tules, Teodor Al. Munteanu, Alexandru Marcu, Șerban Bascovici, (tr. din Charles Baudelaire); A. P. Todor (trad. din Andrei Ady); Virginia Daria, Aurel Chirescu, Teodor Scarlat, C. Șt. Cazacu, Ștefan Stănescu, Teofil Lianu, Horia Nițulescu, Ovid Caledoniu, Teohari Antonescu, M. Beniuc, V. Hondrilă, Ileana Busuioceanu, Elvira Zamfirescu, Lucian Dumitrescu, Bogdan Istru. Revista se încheie cu articolul esențial al d-lui I. E. Torențiu, despre „Theodor Șerbănescu".

ARISTOTEL, POETICA

Anunțăm apariția în traducere românească, a celebrei opere a lui Aristotel, *Poetica*. Traducerea se datorește d-lui D. M. Pippidi, și s'a publicat în cadrul de activitate al „Institutului de studii latine", înființat și condus de d. N. I. Herescu, profesor la facultatea de litere din București. Ne vom ocupa în curând, într'o cronică desvoltată, despre importanta tălmăcire a d-lui Pippidi.

SERGIU STAVĂR

D. Sergiu Stavăr a publicat de curând o plachetă de versuri cu titlul „Miez de noapte". Culegerea numără 26 de poezii, isvorite dintr'un sentimentalism neutru, încât așteptăm și apariția cărților anunțate pe coperta ultimă a plachetei actuale, spre a ne pronunța asupra chemării literare a autorului.

LUMINA, revista liceului român din Grebena-Grecia, (an. III, n-rul 1—4). Ne facem o bucurie să anunțăm revista „Lumina", a liceului român din Grebena-Grecia. Din bogatul număr de peste 150 de pagini, subliniem deocamdată, în nădejdea că vom reveni, colaborările, cu articole despre aromâni și producții în dialectul macedo-român, ale d-lor: Theodor Capidan, Nuși Tuliu, Valeriu Papahagi, Demostene Nolla, Ion Goschin, Theodor Zuca, Nic. Popescu-Valdomir, Ion Ciotei, G. Cotabiți, M. Papleacu, I. Gima, Gh. Tori, Șt. Anagnostu, Cr. Ruva, Gh. Armenu, Niculaie Papahagi, Gh. Perdichi, Ștefanu Dafue, Cristea Ruva, Hristea Forfole, C. Caloier, Theodor Sahroni, Zisi Ciuciumi, Anton Ciumetti, Gh. Murnu, ș. a.

VOLBURA POIANA NASTURAȘ

In editura „Astra Bănățeană", s'a tipărit la Timișoara volumul de poezii. „Țara noastră", al d-lui Volbură Poiană Năsturaș. Culegerea constitue o impresionantă carte de 324 de pagini, în care s'a strâns întraga producție a autorului desfășurată într'un timp de treizeci de ani. (1910—1940). Opera lirică a d-lui Volbură Poiană Năsturaș va trebui remarcată cum se cuvine, ea reprezentând un anumit aspect al tradiționalismului.

FANTANA DARURILOR

In numărul pe Februarie al revistei „Fântâna Darurilor" (an. XII, 2), scriu articole de cultură creștină: pr. prof. T. Chiricuță, Ioan Gh. Savin, pr. Vasile Ionescu, prof. C. Calimuschi, C. Goran, pr. Gh. Butnariu, I. Gr. Oprișan, Al. Lascarov Moldoveanu, etc.

ENCICLOPEDIA ROMÂNIEI

Până acum cel puțin, accentul principal în actualul război european cade pe economic. Războiul economic e regizat cu surprinzătoare abilitate de puterile beligerante din Occident. La lupta aceasta economică participă direct sau indirect toate țările interesate și în deosebi cele vizate de ciocnirea imperialismelor dintre marile puteri în conflict. Războiul economic se desfășoară cu egală intensitate în Marea Nordului, în Sud-Estul european ca și în Orient, sau Extremul Orient.

In această conjunctură nu e, poate, nimic mai necesar decât să se organizeze economia țărilor în conformitate cu interesele tradiționale și vitale, distincte, ale popoarelor. Pentru o bună organizare însă, o cunoaștere temeinică a sectoarelor vieții economice este indispensabilă.

Cel de al treilea volum al „Enciclopediei României" — elaborat ca și celelalte, sub auspiciile Majestății Sale Regelui — prezintă o amplă sinteză a economiei românești concepută și scrisă de cele mai recunoscute autorități în materie. Pentru întâia oară se cercetează, după un plan unitar și armonic, cele mai variate probleme ale economiei naționale și toate domeniile de activitate materială.

In acest volum de 1200 pagini, ilustrat cu stampe vechi și reproduceri de artă, cu planșe în culori, fotografii documentare, cu diagrame și cartograme de cel mai înalt interes, aflăm studii semnate de somități ale științei și activității economice, membri ai Academiei, profesori universitari, tehnicieni de toate nuanțele, dela miniștrii de resort, cari concep politica și legislația unei întregi ramuri de activitate economică, până la șefi de laboratoare cari studiază condițiile germenilor vegetali sau ale produselor minerale.

BIBLIOGRAFIE

Am primit la redacție:

Liviu Deleanu, Glob Alb, poeme și balade, ed. „Cultura Poporului".

Neculai V. Coban, Casa de pe Prut, versuri, „Cuget Moldovenesc", 1940.

P. Selegean, Calea cunoașterii. 1940.

Gabriel Bălănescu, Cartea Intunerecului, 1940.

Florin Iordăchescu, Cânta un greer într'o vară, stihuri pentru furnici, editura „Viața forestieră", Bucovina, 1940.

Vasile Netea, Sub stindardul „Astrei", două decenii de activitate culturală în despărțământul Reghinului (1919—1939), cu o prefață de prof. dr. Iuliu Hațieganu, tribunul „Șoimilor Carpaților".

Florian Christescu, La sănius, carte pentru copii, versuri de Coșbuc, Dulfu, Vulcovici și alții, desenuri de Stoica, ediția VI-a, ed. Cartea Românească.

I. Simionescu, Bucovina, colecția „Cunoștințe folositoare", ed „Cartea Românească".

Sanda Marin, Bucătăria Satului, colecția „Cunoștințe folositoare", ed. „Cartea Românească".

Teodor Cerbuleț, Antim Ivireanu (1650—1716), colecția „Cunoștințe folositoare", ed. „Cartea Românească".

DEJUN

de MIRCEA PETALA

Un diner sans façon et sans cérémonie,
On l'a dit avant moi, n'est qu'une perfidie.
(L'art de diner en ville-Colnet 1768—1832)

Poate nu m'ași fi dus direct dela gară la prietenii mei tocmai la ora prânzului, dacă ași fi știut că au musafiri. Dar acum nu regret de loc, de loc...

Au fost câteva ora plăcute, într'o atmosferă caldă, familiară. M'am simțit atât de bine între acești oameni eleganți, manerați, pentru care educația lor și a copiilor lor, este primordială. Puțin cam stânjenit desigur și cu o umbră de vag regret în suflet, când mă gândeam la copilaria și adolescența mea nesupravegheate atât de atent, ca aceea a copiilor prietenilor mei.

Aproape oameni mari acum, copiii aceștia... Dina șaisprezece, Dinu șaptesprezece ani...

Mi-am amintit în gară de dojana lui Florin, a prietenului meu:

— Dacă și tu mai aștepți invitație ca să vii oricând la noi... nu știu ce să mai zic! Am hotărît împreună în tinerețe, ne-am pustiit viața prin război tot împreună, ba încă mai ești și rudă cu nevastă-mea și tot te codești. Ce dracu ai? Fii și tu mai altfel, cel puțin cu noi. Mă, să-ți spun eu una: păcatul tău a fost că nu te-ai băgat, că ai stat departe, că ai tânjit în tine și ai... da ce să-ți mai spun acuma.... Acuma e târziu! Vino, mă, la noi când vrei, vino ca la tine. Altfel, mă faci să cred că mă disprețuiești și pe mine c'am ajuns mare. Păi, eu am prins momentul, mă! Nu cu cartea, nu cu mintea cu care te fudulești tu fără s'o spui... Ce crezi că eu nu simt?... Cu relațiile, cu politica, cu una, cu alta... Și vezi și tu acum! E rău? Casă, avere, copii, legături mari... ce, ca tine? Viața e altceva, dragă, nu e poezie cum crezi tu. Trebue s'o iei de coarne și să-i pui jugul de gât, cum făcea bietu' taica cu boii lui...

M'am dus deci la prietenii mei la ora prânzului. La prietenii mei, la rudele mele. Nu-mi pierd niciodată și nicăiri cumpătul. Dar mă impresionează rigiditatea consilierului care este socrul lui Florin, a lui „Moș Vivi", cum îi spun eu. Cu barba albă, frumos rotunjită, m'a primit zâmbitor, ca și cum știa că trebue să vin și mi-a spus, scandând cuvintele:

—Imi pare bine că te văd, dragul meu!

Și după ce m'am îmbrățișat cu toți ai casei, m'a prezentat musafirilor, gata să treacă în sufragerie. Am vorbit repede, am râs, i-am bătut pe umeri pe Dinu, pe Dina, am ridicat-o în brațe pe vară-mea care s'a speriat întâi, dar pe urmă m'a sărutat de trei ori și mi-am ascuns toată timiditatea, printr'o exuberanță aproape deplasată. Le-am stricat toată solemnitatea așezării la masă, care este mai ales al ei, ritmul lent al unei intrări în altar.

Dar a fost mai multă voiciune, copiii au trecut de partea mea, iar Florin m'a scuzat așa ca să audă toată lumea:

— Bată-te să te bată, mă! Tot așa ai rămas...

O, dar ce masă elegantă, ce frumoasă masă! Paharele de cristal sclipesc pe napajul imaculat, ca niște jucării de ghiață transparentă, simetric aranjate pe zăpada proaspătă. Au ceva de dimineață pură de iarnă. Lumina ce filtrează prin ferestre le dă reflexe roșii, violete, albastre... Totul strălucește, tacâmurile, farfuriile, vasele de flori. Parcă și oamenii împrumută ceva din această strălucire.

Arunc o privire discretă asupra mea... Nu, nu fac notă discordantă. Și apoi, oricum ași fi, ce-mi pasă? Trebue să mă privească și musafirii cu îngăduință, trebue să fi înțeles din felul cum am fost prezentat: — Ăsta-i Radu! ce, nu-l știți pe Radu?

— Bată-te să te bată, mă! Nu te-ai schimbat de loc...

Nu m'am schimbat de loc? Cum adică? Nu m'am făcut mai serios, nu am împrumutat nimic din solemnitatea voastră, sunt tot atât de neconformist ca și altă dată, cu aceeași exasperament de simplă viață? Ei și? E ceva rău în asta?

Privesc musafirii: cei mari mă interesează mai puțin, dar sunt și musafirii copiilor, pe semne colegi de ai lor. Fetița blondă care stă lângă Dinu, băiatul acesta care s'a așezat lângă Dina, cu părul lins și cu coșuri pe obraz. Chihotesc în șoaptă urmând o discuție începută înainte de masă.

Dina are gesturile măsurate. In pulowerul ei de lână de Angora, cu părul frumos întors pe creștetul capului, parcă-i un pui de găină care de-abia a eșit din ou. Mănâncă încet, cu gesturi mici, cu coatele aproape lipite de corp.

Dinu... Cum a crescut Dinu! Ce alură sportivă și cu tuleele astea sub nas, zău parcă l-am mai văzut pe afișul unui cinematograf! Mănâncă larg, se întinde peste masă, mai vrea, mai cere (luați, mă, și mâncați!), se face că nu observă încruntările disperate ale consilierului și intervențiile dese ale mamei:

— Mais voyons! Dinu...

— Nene Radule, te luăm după masă la wolley cu noi. Ne faci galerie, strigi, ne încurajezi, știm noi ce poți d-ta!

Dina sare și ea:

— Mergi nene Radule, nu te lăsăm!

— Nu pot mă! trebue să plec înapoi, ce crezi că n'ași merge?

— Imposibil, amâni pe mâine.

— Ași! Nu se poate.

In dreapta mea, Florin e angajat într'o discuție serioasă. Din când în când, aruncă asupra copiilor o privire domnitoare. Ar vrea să spună: — Vorbim noi, oamenii mari! Mai tăceți, aveți un pic de respect... Dar eu îi șoptesc la ureche, oprindu-i intervenția:

— Lasă-i dragă, lasă-i să zburde...

Și ei zburdau.

. . . . . .

— Oliolio! Ce mai budincă!

Cuvintele lui Dinu au înghețat toată lumea. Oliolio!... Un moment de tăcere penibilă; pe fețele gazdelor, o suferință adâncă. Ce expresie: oliolio!...

Budinca era purtată pe o tavă de argint, ca o catedrală în miniatură.

— Ce-o fi având înăuntru? întrebai cu complicitate. Cu budincile astea, nu știi nici odată...

— E foarte bun, îmi zise Dina distins. Are jambon, „choux de Bruxelles", de alea — cum le zice! — „des petits pois" — mazăre... să vezi, e minunată...

— E splendidă, completă Dinu.

Cei mari vorbeau de altceva. Dar simțeam ca și consilierul și vara mea Lily, urmareau pe Dinu cu privirea, să-i faca semn sa taca odata, să isprăvească...

Dar Dinu, conștient de această manevră, se uita în alte parți, îi evita.

Nu știu de ce, am simțit atunci că el se comporta așa, pentru mine. Credea el oare că-l prețuiesc mai mult așa?

Un moment de tăcere. Se auzea numai clincherul tacâmurilor.

Intr'adevar, budinca era delicioasă. Mai vream și am mai cerut.

— Fă-te cu budinca 'ncoa! exagera Dinu, adresându-se fecioruiui.

Dar mamă-sa, prinzându-i privirea, în timp ce eu ma serveam a doua oara, îi spuse serios pentru el, cu un surâs îngăduitor adresat nouă celor mari:

— Dinu! tu te comporte aujourd'hui comme un bérger, comme un bérger!

El răspunse prompt, cu vervă:

Nu-i nimic mamă! Grand-papa était aussi bérger. Il jouait de la flûte. Trulululu!... Și-și flutura degetele în fața gurii, pe un fluier imaginar.

— Ce zice dragă, bezmeticul ăsta? mă întrebă Florian, care nu știa franțuzește.

Mă aplecai către urechea lui, să mă audă numai el:

— Măsa îl face cioban; zice că se poartă ca un cioban. Da' el cică și babac'-tău era cioban, că-i trăgea din fluier. Fleacuri! Vezi mă, — observ eu împăciuitor — băiatul ăsta are caracter. Nu e fanfaron! Dacă e mândru de originea lui, dacă e sincer mândru, e frumos! Lasă-l în pace! Zburdă!

Florin zâmbea; mi se părea că zâmbește cu satisfacție.

Simțeam însă furtuna în aer. Consilierul își reținu explozia, ocupându-se de vecina din dreapta: — „Imi aduc aminte, când eram la universitatea din Padua...

Eu însumi spusei:

— Era o zăpadă azi dimineață la Sinaia, splendidă! Și un soare... un soare nemaipomenit!

Cafeaua am luat-o în salon, desigur. Dar cum Florin rămăsese încă în sufragerie cu Dinu, mă sculai ca să previn scandalul, sau să-l înăbuș. Prinsei numai ultimele cuvinte ale lui Florin:

— In primul rând nu a fost cioban. Și în al doilea rând, să nu fii măgar, asta-i!

Strigai pe Dina, îl apucai de umeri pe Dinu și spusei ca să audă toată lumea:

— Merg cu voi la wolley; vă fac galerie! Dar să poftiți să nu jucați ca lumea...

Și pe când ne îmbrăcam în grabă să plecăm, după ce îmi luai rămas bun dela toți, Florin mai spuse distrat:

Bată-te să te bată, mă! Tot așa ai rămas... tot în mintea lor!

Gândire fără suferință

(Urmare din pag. 1)

condusă, încât tinerii aceștia, gândindu-se la perspectiva unui viitor război, se întrebau dacă au pentru ce să se bată. „Nous sommes là: — scria unul dintre ei — n'y pouvant plus tenir longtemps; ne pouvant accepter de nous battre pour un „ordre" et des „idéaux" criminels. Il y a la guerre proche. La ferons-nous? pour qui?"

Citești, acum în 1940, rândurile acestea apărute prin 1934 și te întrebi: unde va fi fiind tânărul care le scria atunci? El e sigur pe front. O, nu vă îndoiți nicio clipă că se află undeva, pe front.

Iar dacă omul acesta gândește la fel ca'n 1934, mai are cineva dreptul să spună, cum ar fi putut spunte atunci, că-i o gândire fără suferință? Și nu-i vorba de suferința fizică a războiului, firește. E suferința de-a lupta împotriva unor stări, la fel de proaste, după el, cum sunt cele pe cari le apără. E suferința de-a nu fi prezent, nici într'o parte nici într'alta. E suferința de-a fi, cu neamul său, într'altă lume decât e neamul său.

Tineretul acesta francez nu poate să nu fie respectat. Nicio invidie și nicio înstrăinare de problemele sale nu va autoriza pe cineva să-l lovească. Cel care mai poate nesocoti suferința, în ceasul de față, dovedește că el însuși n'a gândit vreodată în plină suferință.

In mijlocul unei lumi în care toți se luptă apărând ce le e dat, iată câțiva oameni bătându-se și apărând aceeace nu le e dat încă. E mai mult decât o suferință. E o beatitudine.

CONSTANTIN NOICA

Profesorul Nae Ionescu

(Urmare din pag. I-a)

Iubirea aduce după sine rodnicia. Și puțini români au fost mai rodnici ca Nae Ionescu. Puțini oameni se puteau mândri, ca el, cu atâția fii spirituali. Știu că voia, în ultima vreme, să țină un curs universitar asupra Sfântului Pavel, stăruind mai ales asupra capacității — promovată de creștinism pe întâiul plan — de a naște fii spirituali, de a îmbogăți Firea cu creații vii. Taina creației l-a obsedat pe Nae Ionescu de totdeauna, iar în cursul său asupra lui Faust și problema mântuirii, a cercetat îndeosebi problema omului modern de a creia direct în viața spirituală a aproapelui — iar nu a creia, mijlocit, prin forme de cultura. Numai un om cu o forță uriașă de iubire, își putea pune asemenea probleme, în centrul cărora mijește nu un „sistem" oarecare — așa cum sunt câteva zeci de mii, până acum — ci nădejdea că, prin creștinism, s'ar putea schimba însăși poziția omului în Cosmos.

...Pentru noi, cei care am rămas, Nae Ionescu a murit mult înainte de vreme. Și asta spune mai mult decât tot ce s'ar putea spune.

MIRCEA ELIADE

Pentru a-l cunoaște pe Leopardi

(Urmare din pag. 1)

Canti, e così trapassi
Dell'anno e di tua vita il più bel fiore.
Oime,quanto somiglia
Al tuo costume il mio! Sollazzo e riso,
Della novella età dolce jamiglia,
E te german di giovinezza, amore,
Sospiro acerbo de' prevelti giorni,
Non curo, io non so come; anzi da loro
Quasi fuggo lontano;
Quasi fomito, e strano
Al mio, loco natio,
Passo del viver mio la primavera.
Questo giorno ch'omai cede alla sera,
Festeggiar si costuma al nostro borgo.
Odi per lo sereno un suon di squilla,
Odi spesso un tonar di ferree canne,
Che rimbomba lontan di villa in villa.
Tutta vestita a festa
La gioventù del loco
Lascia le case, e per le vie si spande;
E mira ed è mirata, e in cor s'allegra.
Io solitario in questa
Rimota parte alla campagna uscendo,
Ogni diletto e gioco
Indugio in altro tempo: e intanto il guardo
Steso nell'aria aprica
Mi fere il Sol che tra lontani monti,
Dopo il giorno sereno,
Cadendo si dilegua, e par che dica
Che la beata gioventù vien meno.
Tu, solingo augellin, venuto a sera
Del viver che daranno a te le stelle,
Certo del tuo costume
Non ti dorrai; che di natura è frutto
Ogni vostra vaghezza.
A me, se di vecchiezza
La detestata soglia
Evitar non impetro,
Quando muti questi occhi all'altrui core,
E tor fia voto il mondo, e il dì futuro
Del dì presente più noioso e tetro,
Che parrà di tal voglia?
Che di quest'anni miei? che di me stesso?
Ahi pentirommi, e spesso,
Ma sconsolato, volgerommi indietro.

Iar acum, iată versiunea românească a acestei „idile"; însoțită de explicațiile necesare urmăririi textului în original:

PASĂREA SOLITARĂ

De pe culmea străvechiului turn [1]*),*
Pasare solitară, de camp [2]*)*
Tot cânți pân' ce nu moare ziua;
Și rătăcește armonia prin astă vale.
Primăvara în preajmă
Scântee în aer și pe câmpii tresaltă [3]*),*
Astfel că privind-o se 'nauioșează inima.
Auzi turme zbierând, mugind cirezi;
Celelalte păsări [4]*) bucuroase, pe 'ntrecute [l'mpreună*
Prin liberul cer [5]*) fac roate o mie,*
Tot sărbătorindu-și timpul lor cel mai [bun [6]*):*
Tu gânditoare la o parte totul privești;
Nu tovarăși, nu zboruri,
Nu-ți pasa de voioșie, jugi de petreceri;
Cântă și așa tu ții ireci
A anului și a vieții tale floarea cea mai [frumoasă [7]*).*
O, vai, cât seamănă
Cu-a ta deprinderea a mea! Joaca și râsul,
A noii vârste [8]*) familie plăcuta* [9]*),*
Și frate tu al tinereții, Amor [10]*),*
Suspin, vai, crud, al zilelor de încercare,
Reci mă lasați, eu nu știu cum [11]*); ba chiar [de ele*
Aproape fug departe;
Aproape solitar, străin
De locul meu de naștere,
Imi trec a vieții mele primăvară [12]*).*
Această zi [13]*) ce de-acuma îi cedează [seri* [14]*),*
A fi sărbătorită se obișnuește în târg la noi.
Auzi prin cel senin sunind un clopot [15]*),*
Auzi deseaori un tunet de țevi de fier [16]*),*
Ce bubue 'n departe din casă 'n casele de [țară [17]*).*
Tot îmbrăcat ca pentru sărbătoare
Tineretul locului
Părăsește casele, pe străzi se răsfiră;
Și privește și e privit [18]*), în inimă se [bucură.*
Eu solitar în această
Retrasă parte a cimpului ieșind [19]*),*
Orice plăcere și joc
O amin pe altă dată [20]*); și 'ntr'aceasta [privirea*
Intinsă în văzduhul sorit
Mi-o rănește Soarele ce'ntre munți [depărtați [1]*),*
După ziua senină,
Căzind dispare și pare a spune
Că fericita tinerețe [22]*) se pierde.*
Tu, păsărică stingheră, ajunsă în seara
Vieții [23]*) pe care ți-o vor da stelele* [24]*),*
Sigur de a ta deprindere [25]*)*
N'ai să te plingi; căci al naturii e fruct
Ori ce dorință a voastră [26]*).*
Mie, dacă al bătrîneții [27]*)*
Detestabil prag
Nu obțin să-l evit,
Cînd muți acești ochi pentru inimi [28]*),*
Și lumea fi-va-le goală [29]*), iar ziua [viitoare* [30]*)*
Decît ziua prezentă [31]*) mai plicticoasă și [sumbră,*
Ce o să-mi pară de-o atare dorință? [32]*)*
Ce de acești ani ai mei? ce despre mine [însumi?
Regreta-voi, oh, și adesea,
Dar neconsolat, întoarce-voi privirea în [urmă.

AL. MARCU

1) Al unei biserici din Recanati, orășelul din Italia de Mijloc, în care s'a născut Giacomo Leopardi.

2) Spre care se deschid zările largi, pentru zborul acelei păsări, din înaltul turnului.

3) Se notează valoarea poetică a dispoziției în vers și a semnificației deosebite, pe care o au cele două verbe (*brilla* și *esulta*), redate prin *scintee* și *tresaltă*, căutand să reprezinte în context aceleași funcții poetice.

4) Toate păsările cerului, afară de pasărea solitară.

5) Deschis zborului și fără obstacolul vreunui nor, în albăstrimea clară a văzduhului.

6) Care este primăvara.

7) Primăvara, cel mai frumos anotimp al vieții unei păsări.

8) A tinereții.

9) Tovarăși dragi. Cu alte cuvinte: Petrecerea și voioșia sunt tovarăși buni ai anilor tinereții. Dar Poetul se simte indiferent față de asemenea tovarăși, fără a-și da singur seama de ce (v. 22).

10) Alături de petreceri și de voioșie, iată iubirea, desemnată de poet ca una din cele mai firești tovarășe ale anilor tinereții. Dar poetul se simte înstrăinat și de aceasta, întocmai ca un om pe care l-ar impresura grijile de tot felul ale maturității premature (v. 21).

11) Să se noteze toată valoarea poetică a acestei naive, dar adorabile mărturisiri. Este un moment de autentică regăsire de sine în expresia poeziei.

12) Tinerețea.

13) De primăvară.

14) Locul.

15) In semn de sărbătoare.

16) Puștile, cu care se trage la țară, în acelaș semn de bucurie.

17) De vale, sub cele din urmă case ale târguișorului Recanati, așezat pe o culme de deal, printre colinele peste care se întinde privirea melancolică a soarelui la apus și a poetului.

18) Să se noteze puterea de sugestie a acestei imagini, de-o rară plasticitate în concizia și naturalețea ei.

19) Și unde ajung pînă la el doar ecourile veselei generale, a celorlalți oameni.

20) Iată starea sufletească ce domină inspirația acestei poezii, ridicîndu-se pînă la valoarea de idee fundamentală a ei.

21) Spre care „s'a întins", încordîndu-se, privirea înduioșată a Poetului.

22) A întregii lumi.

23) Pe pragul morții, după ce ți-ai trăit tinerețea în acel chip nefiresc, față de restul semenilor tăi.

24) Destinul.

25) De a-ți duce viața în singurătate și izolare.

26) „Este un fapt natural, un instinct nevinovat, care nu poate fi urmat de durerea de-a fi procedat într'un fel și nu în altul" (Flora). Regrete nu pot deci încăpea.

27) Sensul versurilor următoare este: Ce-mi va părea mie despre această dorință (dacă nu reușesc să obțin moartea înainte de bătrînețe), atunci cînd acești ochi ai mei vor fi muți pentru inima oricui și goală le va fi lor lumea; iar viitorul îmi va apare mai nesuferit decât însuș prezentul?

28) „Ochii Poetului nu mai au nici o putere asupra inimilor celorlalți".

29) Aceloraşi ochi. „Goală de orice farmec, care să înfrumusețeze viața".

30) Viitorul, în general.

31) Prezentul, tot în general.

32) De izolare; voluptatea de-a trăi solitar, acum, în anii tinereții, pe care atunci o va regreta. Zădarnic.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T Nr. 24464-938.